

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA HUDEBNÍ KULTURY

**PROBLEMATIKA DĚTSKÉHO ZPĚVU V TEORII
A V HUDEBNĚ VÝCHOVNÉ PRAXI**
DIPLOMOVÁ PRÁCE

Jana Šulcová
Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

Vedoucí práce: Doc. PaedDr. Marie Slavíková, CSc.
Plzeň, 2014

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 27. června 2014

.....
vlastnoruční podpis

Děkuji Doc. PaedDr. Marii Slavíkové, Csc. za její odborné rady, vedení, ochotu a čas, který mi věnovala v průběhu zpracování této diplomové práce. Velmi si toho cením.

Obsah

ÚVOD	1
1 DĚTSKÝ ZPĚV V SOUČASNÉ SPOLEČNOSTI	3
1.1 Psychologické a sociologické aspekty dětského zpěvu.....	3
1.2 Zpěv jako pedagogický problém.....	4
1.3 Postavení a úloha zpěvu podle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání.....	5
2 PUBLIKACE ZABÝVAJÍCÍ SE PROBLEMATIKOU DĚTSKÉHO ZPĚVU – ANOTACE PUBLIKACÍ	7
2.1 Vědecká pojednání o zpěvu dětí.....	7
2.2 Hlasová výchova v hudebně didaktických spisech.....	12
2.3 Metodologie zpěvu, popularizace metod hlasové výchovy dětí.....	15
2.4 Zpěvníky písní pro děti.....	21
2.5 Učebnice hudební výchovy pro první stupeň základních škol.....	29
3 ZÁKLADNÍ POZNATKY O HLASOVÉ VÝCHOVĚ NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE V DÍLECH PEDAGOGICKÝCH OSOBNOSTÍ	34
3.1 Ladislav Daniel.....	34
3.2 František Sedlák.....	36
3.3 Alena Tichá.....	37
4 VÝZKUM: ZKUŠENOSTI UČITELŮ 1. STUPNĚ ZŠ S HLASOVOU VÝCHOVOU, S MAPOVANÝMI PUBLIKACEMI A S JEJICH VYUŽÍVÁNÍM VE VÝUCE HV	40
4.1 Cíle výzkumu, pracovní hypotézy.....	40
4.2 Metody a techniky výzkumu, organizace výzkumu.....	41
4.3 Výsledky výzkumu.....	42
4.4 Verifikace hypotéz, dílčí závěry.....	53
ZÁVĚR	56

RESUMÉ.....	57
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	58
SEZNAM OBRÁZKŮ.....	65
SEZNAM TABULEK.....	66
SEZNAM GRAFŮ.....	67
SEZNAM PŘÍLOH	

Úvod

Každé dítě je vybaveno k tomu, aby mohlo provozovat hudbu. Každé dítě, pokud není nějakým způsobem handicapované, se od malička hudebně projevuje. Není neznámo, že velmi malé děti začínají broukat, zkoumají svůj hlas, hrají si s ním a hru si slyšitelně užívají. Děti rostou. Prostředí, ve kterém žijí, je ovlivňuje v mnoha směrech a ovlivňuje i jejich zájem o hudbu. V některých rodinách se zpívá a děti jsou povzbuzovány k aktivnímu tvoření hudby zpěvem, či hrou na hudební nástroj. V jiných rodinách není sebemenší zájem o hudbu a na dítěti to zanechává stopu.

Vidíme dva protiklady stimulace dítěte a samozřejmě je mnoho dalších scénářů. Tento fakt má za následek, že do škol přicházejí děti velmi různorodé, co se týče oblasti hudební. Učitelé mají za úkol učit děti matematice, českému jazyku, ale i hudební výchově. Oproti jiným předmětům je tu ta nevýhoda, že hodina hudební výchovy je za týden zpravidla jen jedna, pokud si daná škola podmínky neupraví. Nic to však nemění na faktu, že hodin hudební výchovy je vskutku málo. Zodpovědnost leží na učiteli. Měl by se zhostit úkolu vyučování hudební výchovy tak, že každé dítě bude motivováno a individuálně rozvíjeno v hudební oblasti.

Otázka vyučování hodin hudební výchovy mě začala zaměstnávat, když jsem šla učit hudební výchovu v rámci praxe. Mám k hudbě velmi pozitivní vztah. Doma jsme zpívali a odmala jsem chodila do protestantského kostela, kde bylo zpěvu a hudby také mnoho. Moji prarodiče hráli na různé hudební nástroje, v čemž jsem je následovala. Hudba je pro mě velice důležitá. Když se v životě cokoli děje, dá se to vypovědět hudebním projevem. Správná hudba v pravou chvíli je balzámem pro duši člověka. S hudbou je život o mnoho bohatší. I pro tyto zkušenosti vnímám velkou zodpovědnost za to, jak budu děti vyučovat hudební výchovu, aby ji ve svém životě viděly jako důležitou. Aby nejen poslouchaly kvalitní hudbu, ale také ji produkovaly a nebály se zpívat. Zpěv - hlas je hudební nástroj, který máme vždy po ruce. Kde se naučit jak vyučovat efektivně hodiny hudební výchovy? Jak žáky správně vést? Jak včas zachytit případné problémy a jaké problémy to jsou? Studenti učitelského oboru projdou hodinami didaktiky hudební výchovy, které jsou cenné, ale jsou dle mého názoru jen malým základem do začátku. Existuje mnoho publikací, které se zabírají hudbou dětí a jejich zpěvem.

Cílem této práce je prozkoumat dostupnou literaturu z oblasti metodologie a didaktiky dětského zpěvu včetně nápravné pedagogické práce a vytvořit ucelený soupis publikací s jejich anotacemi a stručnou analýzou některých základních myšlenek.

Výsledky této práce by měly být pomocí učitelům, kteří pracují s dětským hlasem ve školách všeobecně vzdělávacích. Vzhledem k tomu, že bych chtěla jednou podle svého oboru vyučovat na prvním stupni základní školy, budu tuto práci směřovat především pro učitele a učitelky na prvním stupni základních škol. Vždyť oni jsou často první, kdo se setkávají s dětmi tak, jak je ovlivnila rodina, pokud předtím děti nechodily do mateřské školy. Učitelé mají důležitou úlohu na tom, jak se hudebnost dítěte bude dále ubírat a vyvíjet. Ve druhé části své práce tedy utřídím publikace podle jejich odborného zaměření na vědecké publikace, didaktické spisy, metodické knihy, učebnice hudební výchovy pro 1. stupeň ZŠ a zpěvníky pro děti mladšího školního věku. Rovněž poskytnu základní charakteristiku všech publikací.

Ve třetí části shrnu základní poznatky k problematice dětského zpěvu na základě pedagogických děl tří nejvýznamnějších autorů, kterými jsou Ladislav Daniel, František Sedlák a Alena Tichá. Poznatky dále využiji ke konstrukci dotazníku, kterému bude věnována čtvrtá kapitola.

Ve čtvrté části bych ráda zjistila, jak učitelé prvních stupňů vyučují děti. Využívají jen učebnice nebo i jinou literaturu? Součástí práce bude tedy krátký výzkum zaměřený na zkušenosti učitelů s mapovanými publikacemi, ale také na práci učitelů v hodinách Hv na 1. stupni ZŠ.

Dětský zpěv je aktuálním tématem pro všechny, kteří vyučují děti hudbě. Hlasová výchova a hlasová hygiena mohou významně ovlivnit příznivý rozvoj fyziologických funkcí dětského hlasu jakožto základního komunikačního prostředku a učitel by jim měl proto věnovat pozornost nejen v hodinách hudební výchovy, ale průběžně. Práce učitele je nesnadná a velmi zásadní. Vždyť tráví s dětmi mnoho času a zanechává na nich svůj podpis. Mělo by být zájmem každého učitele zdokonalovat se ve svých vědomostech, a to i v oblasti hudební.

1 DĚTSKÝ ZPĚV V SOUČASNÉ SPOLEČNOSTI

1.1 Sociologické a psychologické aspekty dětského zpěvu

Občas se můžeme setkat na ulicích s dětmi, které bez ohledu na cizí lidi nahlas vypráví nebo bez ostychu zpívají. Zpívají si a vyluzují zvuky při hře nebo předvádějí svým blízkým, co se nového naučily ve škole. Není tomu tak sice u všech dětí, ale radost, kterou vidíme u těch několika nám napovídá, že děti mají rády svůj hlas a využívají jej rády k různým aktivitám. Je bez pochyby, že reakce rodičů, babiček a dědů děti povzbuzují v dalším projevu, nebo je tlumí. Rodina, kamarádi a škola jsou činiteli ovlivňující touhu dětí po hlasovém projevu. Proč je dnes tendence k tomu, že schopnost zpívat upadá? Důvodem může být i několik příčin.

Doby, kdy se zpívalo při práci, kdy matky zpívaly dětem jsou, jak se zdá, pomalu pryč. Absence hudby v rodinném prostředí je faktorem, který nejvýrazněji ovlivňuje zpěvnost dětí. Dnešní děti se často poprvé dostávají do hlubšího kontaktu s hudbou a zpěvem až s příchodem do mateřské školy. Dítě se ale může hudebně rozvíjet již mnohem dříve. Na tomto základě můžeme říci, že je opravdu pozdě začínat s hudebním rozvojem dětí až v mateřské škole. Na tento problém se váží další negativa. Mnoho učitelů si neví rady při hudební výchově dětí, a někteří z nich nejsou na dobré pěvecké úrovni. Ale právě v době, kdy klesá zpěvnost dětí, by učitelé měli být o to lépe připraveni do výuky. A dále, dnešní člověk je od mala formován hudbou znějící všude kolem nás. Na první pohled by se to mohlo jevit jako výhodné, ale opak je pravdou, poněvadž zpěváci v rádiích většinou nezpívají způsobem, který by mohl být dobrým hlasovým vzorem vyrůstajícímu jedinci. Dětský zpěv může být mnohdy ovlivněn i psychologickými hledisky. U každého dítěte záleží na síle jeho osobnosti, protože nesmělé děti se často stydí a bojí zpívat. Vliv hraje i výchova v rodině. Děti vychovávané s agresivitou a ponižováním ztrácejí zájem o činnosti související s emocionalitou, mezi něž hudební aktivity patří. A samozřejmě je zpěv ovlivněn i aktuální úrovní psychického vývoje konkrétního jedince.¹

Z výše uvedených informací můžeme vidět, že otázka dětské zpěvnosti je otázkou důležitou a aktuální. Ukrývá mnoho bolavých míst, která je třeba řešit. Je tomu třeba, protože hlasová výchova má svůj smysl, ovlivňuje zdravý vývoj dítěte a přináší mu radost. Příznivě působí na fyziologickou i psychologickou stránku osobnosti člověka.

1 SLAVÍKOVÁ, Marie. *Psychologické aspekty hlasové výchovy žáků základní školy*. 1. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2003, s. 8. ISBN 8070432616.

Z fyziologického hlediska můžeme zmínit pozitivní účinky na rozvoj plic, napřímenost páteře, posílení krevního oběhu, ale i na lepší mluvený projev a další. Zajímavý je psychologický pohled, který říká, že hudební hlasová výchova je prospěšná pro rychlejší vývoj vyšší nervové soustavy (myšlení, řeč, učení, paměť), napomáhá celkové psychické rovnováze člověka, má pozitivní dopady na dětskou tvořivost a v neposlední řadě působí také relaxačně. Pěvecké činnosti se podílejí na utváření sociální stránky osobnosti člověka. Dětem je přirozené používat svůj hlas. Osmělují se k mluvení a vydávání zvuků a tónů v rodinném prostředí nebo v prostředí svých vrstevníků a kamarádů. Pro dítě je důležitý pobyt v prostředí dalších lidí a vrstevníků z hlediska zpětné vazby. Zaprvé má zkušenost s reakcemi okolí na své projevy a zadruhé může srovnávat samo sebe s ostatními dětmi. Dítě dochází k vědomí svojí hodnoty i k vědomí hodnoty ostatních. Učí se respektovat odlišnosti druhých a učí se spolupracovat (například v hrách).²

1.2 Zpěv jako pedagogický problém

Problematika dětského školského zpěvu a řešení pedagogických otázek kolem osvojování hlasových a pěveckých dovedností žáků není pro hudební pedagogiku novým tématem, ale je aktuální již několik desítek let. František Čáda začal s prvními výzkumy hudebnosti dětí a vývoje hudebních schopností³. S dalšími výzkumy pokračovali A. Cmíral⁴, J. Kříčka a F. Krch, J. Pelikán, J. Černík a jiní.⁵

Po druhé světové válce jsou známé výzkumy Františka Lýska, L. Melkuse a později F. Sedláka. Čáda například poukazoval na nízkou úroveň hudební výchovy. Jindy byla objeveným problémem nepřipravenost učitelů, nebo jejich pasivita. Různé výzkumy v průběhu let vykazovaly rozličné nedostatky a vždy se volalo po nápravě zjištěné situace. Vznikaly publikace věnované dětské hudební výchově, dětskému zpěvu a jeho nápravě. Za zmínku stojí, že už v roce 1832 byla vydána první česká metodika zpěvu s názvem *Navedení ke zpěvu*, kterou napsal Jan Nepomuk Filcík.⁶

2 SLAVÍKOVÁ, Marie. *Psychologické aspekty hlasové výchovy žáků základní školy*. 1. vyd. V Plzni: Západočeská univerzita v Plzni, 2003, s. 8. ISBN 8070432616.

3 ČÁDA, František. *Vývoj dětské schopnosti hudební*. Hudební sborník II, 1914.

4 CMÍRAL, Adolf. *Podrobné osnovy vyučování zpěvu na školách všech kategorií*. Praha: Hudební Budeč, 1917.

5 GREGOR, Vladimír a Tibor SEDLICKÝ. *Dějiny hudební výchovy v českých zemích a na Slovensku*. 2., doplněné vyd. Praha: Editio Supraphon, 1990, ISBN 807058131x.

6 Tamtéž.

Celkový hudební stav a zpěvnost dnešních dětí a mládeže je nízký a stále klesá. Hodin hudební výchovy je málo a existují učitelé, kteří neradi učí hudební výchovu. Často děti nejsou povzbuzovány k hudebním činnostem ani ve své rodině. Nejen tyto faktory způsobují, že děti nemají rády hodiny hudební výchovy, a jejich hudební výsledky nejsou takové, jaké by mohly být.

S dětským zpěvem souvisí vývoj dětské hudebnosti, hudební schopnosti a dovednosti, prostředí atd. Samotný zpěv je pak přímo ovlivňován například správným držením těla, správným tvořením tónu a používáním dechu. Dítě musí být také cvičeno v hudebním slyšení a rytmu. Všechny tyto úkoly, jejich osvojení dětmi, leží na bedrech učiteli, který mnohé ovlivní svým aktivním přístupem. Je třeba brát tyto skutečnosti vážně, protože pokud děti zpívají, má to přímý vliv jak na fyzickou stránku, tak na duševní, jak píše Slavíková, zpěv je

„výraz spontánního citového prožívání, projev vitality dítěte a jeho vztahu k ostatním lidem, k přírodě, ke světu, který jej obklopuje.“⁷

1.3 Postavení a úloha zpěvu podle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání

Pro přesnější představu uvedeme, jak se k problematice zpěvního projevu žáků v rámci předmětu Hudební výchova vyjadřuje Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (dále RVP), jaké učivo, a které cíle (výstupy) mají žáci 1. stupně základní školy zvládnout v oblasti hlasové výchovy a vokálních činností⁸:

„VOKÁLNÍ ČINNOSTI

- pěvecký a mluvní projev – pěvecké dovednosti (dýchání, výslovnost, nasazení a tvorba tónu, dynamicky odlišený zpěv), hlasová hygiena, rozšiřování hlasového rozsahu

- hudební rytmus – realizace písni ve 2/4, 3/4 a 4/4 taktu

- dvojhlas a vícehlas – prodleva, kánon, lidový dvojhlas apod.

7 SLAVÍKOVÁ, Marie. *Psychologické aspekty hlasové výchovy žáků základní školy*. 1. vyd. V Plzni: Západočeská univerzita v Plzni, 2003, s. 8. ISBN 8070432616.

8 Pojem „vokální činnosti“ v nových legislativních výukových dokumentech nahrazuje tradiční termín „pěvecké činnosti“. Jeho význam chápeme širěji, zahrnuje i práci s mluvním hlasem, hry s hlasem, apod.

- **intonace, vokální improvizace** – diatonické postupy v durových a mollových tóninách (V., III. a I. stupeň, volné nástupy VIII. a spodního V. stupně apod.), hudební hry (ozvěna, otázka - odpověď apod.)

- **záznam vokální hudby** – zachycení melodie písně pomocí jednoduchého grafického vyjádření (např. linky), nota jako grafický znak pro tón, zápis rytmu jednoduché písně, notový zápis jako opora při realizaci písně⁹

Vokální činnosti nestojí sami o sobě, ale jsou úzce propojeny i s ostatními hudebními činnostmi, o kterých také mluví RVP. Jsou to instrumentální činnosti, hudebně pohybové činnosti a poslechové činnosti. Například zpěv je většinou doprovázen učitelem na klavír či kytaru, ale děti sami mohou hrát na rytmické hudební nástroje nebo flétny a některé mohou zpívat. Aktivitou, která děti baví je zpěv s tancem. Zpěv je vázán i na předchozí poslech hudby.

9 *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (se změnami k 1. 9. 2010)*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007, 126 s. Dostupné z: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf>.

2 PUBLIKACE ZABÝVAJÍCÍ SE PROBLEMATIKOU DĚTSKÉHO ZPĚVU – ANOTACE PUBLIKACÍ

O úkolech hudební výchovy mluví různí autoři ve svých publikacích. Napsali je převážně odborníci mající k této tématice blízko. Jsou to učitelé pedagogických fakult (Obešlová, Slavíková, Duzbaba, Sedlák ...), učitelé hudební výchovy na základních školách (Lýsek, Šimanovský, Daniel, ...), ale i další odborníci například z řad lékařů. Výsledkem je poměrně velké množství publikací, z kterých můžou zájemci o problematiku dětského zpěvu čerpat vědomosti. Rozhodli jsme se tyto publikace, alespoň ty v současné době dostupné, sumarizovat a uspořádat jejich přehled. Půjde o zpěvníky, učebnice hudební výchovy a publikace, které se dotýkají tématu dětského zpěvu. Všechny dostupné tituly roztřídíme pro přehlednost na pět skupin. Jsou to: vědecká pojednání o zpěvu dětí, hlasová výchova v hudebně didaktických spisech, metodologie zpěvu a popularizace metod hlasové výchovy dětí, zpěvníky písní pro děti, učebnice hudební výchovy pro první stupeň základních škol. U každé publikace uvedeme základní bibliografické údaje a stručně charakterizujeme její obsah. Zájemci o problematiku se mohou více dozvědět i v tematických člancích z časopisu *Hudební výchova*¹⁰, jejichž výčet uvádíme pro úplnost v příloze číslo 1.

2.1 Vědecká pojednání o zpěvu dětí

Zde se zaměříme na publikace, ve kterých se autoři často odvolávají na **výsledky** vlastních **teoretických či praktických výzkumů** nebo na výzkumy jiných autorů. Vnášejí přehled do stavu hudebnosti dětí, poodkrývají záležitosti **hlasové diagnostiky** a navrhuji závěry pro pedagogickou praxi. Níže provádíme charakteristiku publikací anotační formou. Tituly jsou řazeny abecedně podle názvů.

Hudební vývoj dítěte

František Sedlák

Nakladatelství: Supraphon (nositel Řádu práce)

Rok a místo vydání: 1974, Praha

10 *Hudební výchova: časopis pro hudební a obecně estetickou výchovu školní a mimoškolní*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2014. ISSN 1210-3683.

Určení: Učitelům hudební výchovy.

Obsah: Publikace je jedním ze stěžejních děl hudební psychologie u nás. Touto publikací chce autor povzbudit učitele Hv k optimismu, protože každé dítě je možné hudebně rozvíjet. Učitelé mají za úkol zajistit všestranný a úspěšný hudební rozvoj u dětí, probudit v nich tvůrčí hudební aktivitu a lásku k hudbě. Není to úkol snadný, ale témata, jimiž se autor zabývá, mají pomoci učitelům v jejich snaze. Jako v jiných svých později vydaných publikacích se i zde autor zabývá významem hudby pro harmonický rozvoj osobnosti. Hlavní část zde zabírá téma týkající se hudebního vývoje dítěte a toho, jak jej ovlivňují vnitřní i vnější činitelé. Dočteme se, že učení je základem efektivního rozvoje. Do oblasti vyučování spadá: pěvecký projev, hudební sluch, hudební vnímání, hudební představy, postoj a dýchání při zpěvu a jiné. Svá doporučení opírá i o vlastní výzkumy. Samostatné kapitoly jsou zde věnovány i hudební tvořivosti, hře na dětské hudební nástroje nebo orffově škole¹¹. V závěru nalezneme doporučení pro hudebně výchovnou práci. Kniha má 196 stran.

Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku

Kodejška Miloš

Vydavatel: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta

Rok a místo vydání: 2002, Praha

Určení: Učitelům mateřských škol, rodičům.

Obsah: V publikaci se autor odvolává na výzkumy např. Františka Lýska, ale i na další, které se týkají hudebnosti předškolních dětí. Autor zde stručně charakterizuje osobnost a psychiku předškolního dítěte a výstižně popisuje hudební schopnosti, které vedou k hudebním činnostem. Zázemím dítěte je rodina, a právě ta by je měla podporovat v hudební činnosti od nejútlejšího věku. Rodiče by měli hrát s dětmi hudební hry, měli by dětem odmala zpívat, děti by měly poslouchat kvalitní hudbu. Autor prováděl průzkumy v rodinách a výsledky zveřejnil v této knize. V práci navrhuje konkrétní hudební aktivity do mateřských škol. Nakonec popisuje didaktickou pomůcku – Dětský domeček, ke kterému patří i knižní publikace a nahrávka písní. Rozsah knihy je 76 stran.

¹¹ O Orffovi zde můžeme číst, že napsal v letech 1950 – 1954 Schulwerk, ve kterém předkládá celistvý návrh, jak by měla vypadat výuka dětí hudbě. Orff je zastáncem toho, že hudební předpoklady má každý jedinec. Nejlepší prostředek spatřuje Orff ve vlastní hudební tvořivosti dítěte. Základem pro práci mají být lidová říkadla a písně. Učitelé mají poskytnout žákům prostor pro dotváření melodií a další improvizaci. Schulwerk je spíše zásobníkem písní. Orff doporučuje používat dětské hudební nástroje. V dnešní době je můžeme hledat jako sadu Orffova instrumentáře. Do něj řadíme triangl, blok, činel, prstové činely, cinkadlo, bubínku, tamburínu, hůlky, chřestidla, drhlo, rolničky, zvonky, a další. SEDLÁK, František. *Hudební vývoj dítěte: analytická studie*. 1. vyd. Praha: Supraphon, 1974, 196 s. Comenium musicum, sv. 12.p

Naučíme zpívat všechny děti?

František Sedlák

Nakladatelství: Státní hudební vydavatelství

Rok a místo vydání: 1966, Praha

Určení: Učitelům hudební výchovy.

Obsah: Zpěvnost dětí poklesla, jejich hlasy jsou hrubé a nečisté. Je nutné probudit hudebně všechny děti. Poslouchají nadměrně, pasivně a mimovolně hudbu, což je problém, protože ji nevnímají jako umění. Tomuto problému mají čelit učitelé při hudební výchově. Prostředkem je zpěv, hra na hudební nástroj a aktivní poslech hudby. Autor objasňuje problematiku hudebně málo rozvinutých dětí s odvoláním na práce různých autorů a na své výzkumy. Těmi zjistil, že v některých třídách bylo přes 40% pěvecky nerozvinutých žáků, a že již do prvních tříd přichází mnoho nerozespívaných dětí bez emocionálního vztahu ke zpěvu. Důležitý je v této oblasti aktivní přístup učitelů (často chybějící) a včasný výcvik již od prvních tříd, kdy se děti snadněji a rychleji učí novým věcem. V knize nechybí závěry pro pedagogickou praxi. Jsou doporučeny metodické postupy, jak rozvíjet hudební sluch, tonální cítění, hudební představivost, rytmické cítění, jak vytvářet koordinaci mezi sluchem a hlasem a jak vychovávat hudebně zaostávající žáky. V závěru je notová příloha. Kniha má 136 stran.

Psychologické aspekty hlasové výchovy žáků základní školy

PaedDr. Marie Slavíková, CSc.

Nakladatelství: (Vydavatel) Západočeská univerzita v Plzni

Rok a místo vydání: 2004, Plzeň

Určení: Studentům magisterských programů učitelství 1. stupně ZŠ a oborového studia hudební výchovy v učitelství pro 2. stupeň ZŠ.

Obsah: Autorka se v publikaci zabývá širokou škálou psychologických aspektů, které ovlivňují nebo jsou jinak důležité pro hlasovou a pěveckou výchovu dětí. Poukazuje také na mnoho problémů dnešní doby, které mají za následek celkově špatný stav hlasových schopností dětí na základních školách. Nastiňuje vývoj dětského hlasu a přibližuje i diagnostiku hlasového projevu dětí. Hovoří o hudebních vlohách a schopnostech, o pěveckých dovednostech a o poruchách hudebních schopností. V závěru přidává metodologické náměty pro práci s dětmi. Nabízí k nahlédnutí výsledky z průzkumů hlasového projevu dvanáctiletých žáků na školách (výsledky jsou velmi různorodé) a poukazuje na pravděpodobné příčiny těchto výsledků. Kniha má 108 stran.

Vokální činnosti jako prostředek rozvoje hudebnosti a zpěvnosti žáků

Alena Tichá

Nakladatelství: (Vydavatel) Univerzita Karlova v Praze – pedagogická fakulta

Rok a místo vydání: 2007, Praha

Určení: Zájemcům o problematiku zpěvu a hudebnosti u dětí.

Obsah: Autorka v publikaci seznamuje s desetiletým výzkumem (1992 – 2002) žáků prvního stupně základní školy. Cílem bylo zjistit, jaký vliv mají vokální činnosti na rozvoj hudebnosti a zpěvnosti žáků. V úvodní části hovoří o hudebních schopnostech (hudební sluch, hudební představivost, hudební paměť, rytmické cítění, tonální cítění, hudební myšlení, hudebně tvořivé schopnosti). Dozvíme se o vlastnostech dětského hlasu a o tom, co ovlivňuje jeho vývoj. Hlavní částí je výzkum experimentální skupiny zaměřený na hudebně a pěvecky zaostávající děti. Zjištěným problémem je především malý rozvoj pěveckých dovedností (koordinace mezi hlasem a hudebními představami). Pro nápravu je důležitá systematická hudební výchova. Autorka představuje svůj způsob práce s dětmi a umožňuje dalším učitelům uplatnit její (dle výzkumů úspěšné) metody. Každé dítě má dar zpívat. Rozsah knihy je 112 stran.

Vox liberorum

Dětský hlas, výzkum jeho znaků a vývoje

František Lýsek¹²

Nakladatelství: Blok

Rok a místo vydání: 1977, Brno

Určení: Speciálním zájemcům, studentům pedagogických škol, učitelkám mateřských škol.

Obsah: F. Lýsek proslul nejen jako vynikající sbormistr a upravovatel písní pro dětské pěvecké sbory, ale také jako zanícený a úspěšný hudební pedagog propagující moderní metody výuky hudební výchovy za použití vlastní intonační metody (nápěvková intonační metoda tonální). Své pedagogické názory a postoje opíral o důkladné, dlouhodobé a systematické výzkumy dětské psychiky ve vztahu k hudbě. Hlavní oblastí jeho zájmu byl dětský hlas a fyziologické i psychologické procesy jeho vývoje. Publikace vycházela

12 Více o životě autora se lze dozvědět v jeho životopise:

Knihka pojednává na 198 stranách o životě Františka Lýska a o jeho nadšení pro hudbu. Byl učitelem v několika obecných školách. Byl velmi vytížen a ve svém životě prošel mnoha úskalími, když nebyla docenována jeho sbormistrovská práce s dětmi a hudební činnost vůbec. Celý život se snažil zdokonalovat v oblasti hudby a dělal své vlastní průzkumy v oblasti dětského zpěvu. Vydal též publikace s vlastními písněmi. Jeho nadšení pro hudbu bylo neutuchající do posledních let života.

LÝSEK, František. *Život s dětským zpěvem*. 2. upr. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, 196 s. ISBN 80-244-0859-7.

z aktuálních odborných výsledků vědeckých výzkumů u nás, ale zejména v zahraničí. V publikaci autor hovoří o psychologických předpokladech zpěvu – o nervstvu nižším i vyšším, o sluchovém orgánu, inteligenci atd. Toto vše se podílí na vývoji dětského hlasu. Popisuje hlasové ústrojí a rozsah a polohu dětského hlasu. Navrhuje vhodný přístup při mutaci dětí. Dále hovoří o výzkumu prvních pěveckých projevů dětí, jejich vloh a schopností a o tom, že učitel by měl být schopen rozpoznat základní znaky hudebního nadání dítěte. Experimenty, které autor prováděl s dětmi do dvou let, prokázaly už v tomto věku hudební nadání a možnost jeho rozvoje. V závěru popisuje práci s konkrétními dětmi a jejich reakce. Výzkum stanovil možnosti rozlišovací hranice mezi dětmi nadanými, hudebními i amuzikálními. Kniha povzbuzuje učitelky už v mateřských školách k hudební výchově dětí, neboť hudební aktivity všestranně prospívají jak hudebnímu, tak osobnostnímu rozvoji dítěte. Rozsah knihy činí 126 stran a byla k ní vydána gramofonová deska.

Zpěv

Frederick Husler, Yvonne Roddová-Marlingová

Nakladatelství: F - PRINT

Rok a místo vydání: 1995, Ostrava

Určení: Hlasovým pedagogům, zpěvákům.

Obsah: Publikace se zabývá hlasem - zpěvem z hlediska fyziologie hlasového orgánu. Spolupracovali na ní autoři různých oborů. Laryngolog a hlasový fyziolog Frederick Husler a pěvecká pedagožka Yvonne Roddová-Marlingová. V knize je zahrnuto množství obrazového materiálu hlasového ústrojí s popisy. Čtenář se seznamuje s různými svaly, díky kterým hlasový orgán funguje, nebo nefunguje (to se odvíjí od aktuálního stavu svalstva). Autoři upozorňují na zásadní chyby, které s sebou nesly některé styly hlasové výchovy, a také na chyby, kterých se může dopustit laický i profesionální hlasový pedagog. Základní myšlenka, která se nese publikací, je ta, že kdo chce učit zpěv, měl by znát svaly, které hlas a jeho funkci ovlivňují. Kniha má 136 stran a byla k ní vydána i magnetofonová kazeta s pěveckými ukázkami, díky kterým lze rozlišit správné či špatné znění hlasu.

2.2 Hlasová výchova v hudebně didaktických spisech

V tomto oddílu jsou zařazeny knihy, které osvětlují, **čemu mají být děti vyučovány v oblasti hudební výchovy** a co učitel musí vědět o dětech a hudební výchově. Knihy mnohdy obsahují praktické úkoly pro čtenáře a slouží tak k jejich přípravě na kvalitní vyučování.

Didaktika hudební výchovy 1

František Sedlák

Nakladatelství: Státní pedagogické nakladatelství

Rok a místo vydání: 1985, Praha

Určení: Studentům pedagogických fakult – učitelství pro 1. stupeň ZŠ.

Obsah: Tento první díl je určen učitelům prvního stupně a je zdrojem mnoha témat hudební výchovy dětí. Zabývá se významem hudby, hudebním vývojem dětí, rozvojem hudebních schopností, vyučovacími metodami, dětskou tvořivostí a v neposlední řadě také úkoly pěvecké výchovy ve škole. Ta má za úkol zušlechťovat hlasy dětí, které mají v pozdějším věku zpívat dvojhlasně a vícehlasně. Vidíme zde důležitost hlasových cvičení a autor jich několik sám navrhuje. Svě místo zde má i vokální intonace¹³ a nástin intonačního postupu, tedy jak vokální intonaci vyučovat. V knize je shrnut i vývoj různých intonačních metod našich i světových autorů. Nechybí ani struktura vyučovacích hodiny a mnohé další. Autor navrhuje řadu publikací k dalšímu studiu. Publikace má posloužit jak teoreticky, tak prakticky. Některé její kapitoly jsou stejné jako v autorově dřívější publikaci *Nové cesty hudební výchovy*¹⁴. Kniha má 312 stran.

Hudební výchova

pro studium učitelství 1. - 4. roč. ZŠ (1. semestr), část 1

Oldřich Duzbaba, Csc.

Nakladatelství: Státní pedagogické nakladatelství (Vyd.: Univerzita Karlova v Praze)

Rok a místo vydání: 1980, Praha

Určení: Posluchačům fakulty pedagogické. Učitelům hudební výchovy na 1. stupni ZŠ.

Obsah: Skripta hned v úvodu seznamují s nejdůležitějšími hudebními pojmy. Dále se zabývají rytmem, ale také vokálně intonačními problémy a vokální intonací jako takovou (autor nejde do hloubky a předpokládá vlastní studium zájemců). Autor věnuje místo základům hlasové a pěvecké výchovy, dovednostem a návykům při zpěvu

13 Pojmem vokální intonace označujeme schopnost zpívat píseň rovnou z not.

14 SEDLÁK, František. *Nové cesty hudební výchovy na základní škole*. Vyd. 1. V Praze: Státní pedagogické nakladatelství, 1977, 280 s. Na pomoc učitelů.

a technice zpěvu. Autorovým záměrem je přispět knihou k rychlému a efektivnímu hudebnímu rozvoji studentů. Skripta obsahují základy, které by měl znát každý budoucí učitel. Učitel poučený může kvalitně vyučovat děti. Pro čtenáře jsou místy uvedeny úkoly pro zopakování prostudovaného problému. Na konci publikace najdeme 75 lidových písní českých i slovenských. Rozsah skript je 115 stran.

Hudební výchova

pro studium učitelství 1. - 4. roč. ZŠ (2. semestr), část 2

Oldřich Duzbaba, Csc.

Nakladatelství: Státní pedagogické nakladatelství (Vyd.: Univerzita Karlova v Praze)

Rok a místo vydání: 1980, Praha

Určení: Posluchačům fakulty pedagogické. Učitelům hudební výchovy na 1. stupni ZŠ.

Obsah: Skripta jsou zaměřena oproti prvnímu dílu více prakticky. Jsou zde čtyři části průpravných intonačních cviků (dechová cvičení, cvičení na rozezpívání, intonace podle „číslic“ aj.), úkoly pro opakování rytmu, cvičení pro vokalizaci samohlásek apod. Autor se také zabývá stupnicemi a základními intervaly, které by měl student umět sluchově určit. Jsou zde i cvičení týkající se změny určitého taktu na jiný nebo cvičení, kdy je třeba doplnit chybějící část melodie v písni. Ke každému tématu je uvedeno mnoho praktických úkolů s notovými příklady. V závěru jsou tři zpěvníky, které dohromady obsahují 81 písní. Skripta mají 132 stran.

Nové cesty hudební výchovy

František Sedlák a kolektiv

Nakladatelství: Státní pedagogické nakladatelství

Rok a místo vydání: 1977, Praha

Určení: Učitelům hudební výchovy (edice na pomoc učiteli).

Obsah: Kniha se u nás významně podílela na vzniku nové koncepce hudební výchovy v letech 1976/77. Mimo jiné zdůvodňuje principy aktivity a tvořivosti ve výuce předmětu. Význam hudby v lidském životě. Touto kapitolou začíná autor svou knihu a pokračuje neméně zajímavými kapitolami. Autor poukazuje na to, že hudba by se měla s pomocí učitelů stát součástí celého života dítěte. Chtějí-li být učitelé v tomto směru úspěšní, mají se opírat o dílo Jana Ámose Komenského, o výzkumy Čády a Cmírala nebo se nebat poučit ve světě. V knize můžeme číst o hudebním vývoji dítěte a činitelích, kteří tento vývoj ovlivňují (médiá, rodina, atd.). Velký vliv na hudební vývoj dítěte má učitel Hv a proto autor hovoří o osobnosti učitele Hv. V publikaci nalezneme otázky týkající se: výběru skladeb k poslechu, práce s písní, rozvoje hudebních schopností, a také pěvecké

výchovy. Pěvecká výchova má kultivovat hlas, postoj, dech, tvoření tónu aj. Autor se domnívá, že práci s pěveckým hlasem není věnována náležitá pozornost. Hovoří také o příčinách nezpěvnosti dětí a práci s hudebně zaostalými či nadanými dětmi. Dozvíme se o intonační metodice různých autorů našich i světových (Lýsek, Čeňka, Doležil, ...). Užitečný je závěrečný seznam literatury pro učitele i děti. Publikace má 280 stran.

Praktické úkoly z didaktiky hudební výchovy pro 1. stupeň ZŠ

Stanislav Pecháček, Hana Váňová a kolektiv

Nakladatelství: Karolinum

Rok a místo vydání: 2001, Praha

Určení: Studentům, učitelům hudební výchovy.

Obsah: Skripta se snaží usnadnit studentům schopnost vyučovat žáky hudební výchově, a také jim chtějí umožnit získat praktické dovednosti. Činí tak prostřednictvím mnoha úkolů. Vycházejí z učebnice Sedláka a Siebera – *Didaktika hudební výchovy na 1. stupni ZŠ¹⁵* (Praha 1985) a na mnoha místech na ni a další knihy odkazují. Navrhují možné aktivity pro práci v hodinách Hv, seznamují s taktováním, ukazují způsoby rozezpívání, učí vyhodnocovat hudební úroveň žáků a mnoho dalšího, co nemůže být v oblasti hudební výchovy dětí opomenuto (hra na dětské hudební nástroje, poslech skladeb a další). Můžeme vidět propojení mezipředmětových vztahů kombinací hudby a pohybu – tance. Skripta jsou propracovaným zásobníkem aktivit pro vlastní rozvoj i pro hodiny Hv. Skripta mají 282 stran.

Základy hudební výchovy

Pro posluchače studia učitelství I. stupně ZŠ

Bedřich Crha, Csc.; PhDr. Ladislav Fučík; PhDr. Zdeněk Marek, Csc.

Nakladatelství: rektorát MU Brno, pedagogická fakulta

Rok a místo vydání: 1992, Brno

Určení: Posluchačům studia učitelství 1. stupně základní školy.

Obsah: Skripta mají posloužit jako teoretický i praktický základ pro tvořivou práci učitele při výuce hudební výchovy. Najdeme zde kapitoly zabývající se hudební naukou (vlastnosti tónů, hudební písmo, stupnice aj.), intonací (intervalová metoda), rytmickým výcvikem, hlasovou výchovou (základy hlasové hygieny, hlasová cvičení), řízením sboru, hudebními nástroji, ale i dějinami hudby. Kapitoly jsou hojně doplněny ilustrujícími

15 SEDLÁK, František a Rudolf SIEBR. *Didaktika hudební výchovy 1.* 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985.

obrázky, nákresy a notovými příklady. Například kapitola dirigování sboru je poměrně obsáhlá a propracovaná včetně nákresů pro vedení pohybu rukou při dirigování. Krátce je pojednáno i o hudebních směrech určitých období a jejich skladatelích. Skripta mají dobrou grafickou úpravu a lze se v nich snadno orientovat. Skripta mají 184 stran.

2.3 Metodologie zpěvu, popularizace metod hlasové výchovy dětí

V těchto knihách se setkáváme s konkrétními postupy a návody, jak s dětmi zpívat, jak volit vhodná cvičení, jaké hry s nimi hrát při hodinách Hv. Níže tedy nalezneme i knihy plné her a zásobníky nejrůznějších hudebních aktivit.

Hlasová výchova 6 – 9 letých dětí na základní škole

PhDr. Miluše Obešlová, Ph. D.

Vydavatel: Gaudeamus, Univerzita Hradec Králové

Rok a místo vydání: 2005, Hradec Králové

Určení: Učitelům hudební výchovy (1. - 3. třída).

Obsah: Autorka se každý den setkává s budoucími učiteli prvních stupňů základních škol. Právě oni mají předpoklady k tomu, aby se ve své praxi zasadili o zlepšení pěveckých projevů dětí. Kniha má učitelům v tomto ohledu pomoci. V úvodu se čtenář dozví něco z historie hudební výchovy. S jednotlivými historickými obdobími se totiž pohled na hudební výchovu měnil v závislosti na různých výzkumech, nových metodikách atp. Dále následují informace týkající se anatomických a fyziologických předpokladů pro hlasovou výchovu dětí. Autorka popisuje obecné zásady hlasové výchovy. V druhé polovině knihy se pouští do charakteristiky 6 - 9 letých dětí v oblastech psychického, tělesného i hudebního vývoje. Poukazuje na vliv pěveckého projevu na hudební vývoj dítěte. V závěru hovoří o hlasové výchově na základních školách, dále se konkrétně zabývá 1. - 3. třídou ZŠ. Charakterizuje metodické příručky učebnic HV (Liškové, Jaglové, Daniela a Tiché) a upozorňuje na některé zajímavé publikace z hlediska přístupu k hlasové výchově. Kniha má 149 stran.

Hry se zpěvem

Věra Mišurcová

Nakladatelství: Státní pedagogické nakladatelství

Rok a místo vydání: 1958, Praha

Určení: Učitelům mateřských škol.

Obsah: Kniha je určena především pro práci v mateřské škole, ale určitě by našla uplatnění ještě v prvních třídách ať už při hodinách hudební výchovy nebo výchovy tělesné. Autorka hovoří o významu her se zpěvem, a také o tom, jak tyto hry organizovat, jak je vybírat a za jakých podmínek je uskutečňovat. Publikace obsahuje 27 písní. Písňe jsou zaznamenány v notách jednohlasně a nejsou u nich uvedeny akordové značky. Ke každé je tematicky připojena propracovaná ilustrace a je k ní přidán popis hry, charakteristika hry a metodické poznámky. Na konci najdeme klavírní doprovody ke hrám se zpěvem (tím je tedy vykompenzována chybějící akordová část, i když pro někoho bude tato varianta složitější). Písňe jsou svým rozsahem vhodné pro dětský hlas. Kniha je sice poměrně stará, ale byla již několikrát dovydána. Má 79 stran.

**Hry s hudbou a techniky muzikoterapie
ve výchovně sociální práci a klinické praxi**
Zdeněk Šimanovský

Nakladatelství: Portál, s. r. o.

Rok a místo vydání: 1998, Praha

Určení: Učitelům, rodičům, vychovatelům, terapeutům a dalším.

Obsah: Kniha je zaměřená na rozvíjení pohybových a hudebních dovedností dětí i dospělých. První část knihy patří historii muzikoterapie, další část pak organizaci a vedení jednotlivých lekcí. V neposlední řadě jsou uvedeny i práva účastníků lekce a některá upozornění. Samotné hry jsou členěny do osmi hlavních kapitol. Názvy kapitol jsou: hry s rytmem; hry s předměty a nástroji; improvizace pohybem na hudbu; hry se zpěvem; písnička jako námět dramatického děje; hudba a výtvarné techniky; hudebně-dramatické formy; poslech, fantazie a relaxace. V kapitole „hry se zpěvem“ nalezneme řadu her s různými cíli: spolupráce ve skupině, vyjádření pocitu hudbou, propojení hlasu a pohybu, propojení zpěvu a pohybu, hlasová odvaha, cit pro harmonii, fonace, rezonance, dech, artikulace, improvizace, intonace a další. Obsahuje hry jak pro dospělé, tak pro děti a může tedy posloužit jako zásobník rozličných her i do hodin hudební výchovy. Publikace má 246 stran.

Hudba v současné škole

VI. Hudba a pohyb – 1. díl

Eva Jenčková

Rok a místo vydání: 1997, Nová Paka

Určení: Učitelům hudební výchovy (různě starých dětí spíše mladšího školního věku).

Obsah: Autorka sestavila celou řadu několika souborů metodických listů z oblasti hudební výchovy. Mimo souboru „Hudba a pohyb“ vyšly i další soubory pod názvy: Učivo, Práce s písní, Vícehlas, Hudební žerty a další. Metodiky slouží jako inspirace učitelům a mají je vybídnout k iniciativě a aktivitě v jednotlivých hudebních oblastech při hodinách hudební výchovy. Autorka tyto publikace doprovází předmluvou a shrnutím základních myšlenek jednotlivých témat. V sešitech jsou soustředěny vybrané písně, říkadla a nápady pro aktivity s nimi. Někdy jsou úkoly doplněny i ilustrujícími nákresey pro lepší představu učitele. Úkoly v sešitech jsou různé a poskytují tak pestrou škálu činností a nápadů pro učitele do hodin hudební výchovy.

K hudbě přirozenou cestou

Michel Moureau

Nakladatelství: (Vydalo) Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, pracoviště ARTAMA

Rok a místo vydání: 1995, Praha

Určení: Předškolním zařízením, mateřským a základním školám.

Obsah: Hudební rozvoj by měl začít u dítěte, už když je v matčině lůně. Ne všem dětem se časný rozvoj poštěstí. Autor uvádí postup vedení dětí k uvědomělému zpěvu a improvizaci. Začíná přípravnými cvičeními. Uvádí hry: auditivní rytmické hry, rytmické čtení (k představě rytmu se přidá obraz not), melodické hry (k rozvoji slyšení), asociační cvičení (intonování bez použití jmen not za pomoci gest), dále hry pro přirozený zpěv (gymnastika vokálního orgánu). Vedení dětí se má dít přirozeně a má být propojeno s životem, velký důraz je kladen na vyučování hrou. Děti se nemají bát zpívat, mají znát noty, mají mít správný postoj a správně při zpěvu dýchat. Mělo by se dojít až k rytmické i melodické improvizaci. Knížka má 39 stran.

Metodika hudební výchovy

Ladislav Daniel

Nakladatelství: MONTANEX, spol. s r. o.

Rok a místo vydání: 1992, Ostrava

Určení: Učitelům hudební výchovy.

Obsah: Učitel, byť průměrně muzikální, může dosahovat ve výuce vynikajících výsledků, pokud je dokonale metodicky poučen. Kniha vznikla na základě celoživotních poznatků autora. On sám ji nazývá jako „know – how učitele hudební výchovy“. V úvodu se setkáme se základními pojmy z hudební psychologie (hudebnost, hudební nadání, vlohy, schopnosti, hudební sluch apod.). Dále můžeme číst, jak má vypadat hlasový

výcvik na základní škole. Autor popisuje, co by měli žáci v jakém ročníku umět. Například už s dětmi v prvním ročníku bychom měli psát jednoduché hudební diktáty. V publikaci nechybí množství notových příkladů. Místo je věnováno i práci s nezpěváky, hře na hudební nástroje nebo poslechu hudby. Žáci mají na základní škole získat základní pěvecké dovednosti a návyky. K tomu poslouží i tato kniha svými 105 stranami.

Metodika zpěvu ve škole

M. A. Rumer

Nakladatelství: Státní pedagogické nakladatelství

Rok a místo vydání: 1954, Praha

Určení: Pedagogům, sbormistrům dětských sborů.

Obsah: V této metodice zaujímá největší místo práce s pěveckým sborem. Autor zde popisuje zákonitosti sborového zpěvu (výběr písní, pěvecké návyky, způsob dirigování, atd.). Uvádí také cvičení pro rozezpívání a pro intonační čistotu. Celá kniha je provázena notovými příklady. Dále můžeme číst o metodě nácvičku písně. Je zde kapitola o hudební nauce, o poslechu hudby a úkolů s ním spojených, autor doporučuje strukturu vyučovací hodiny. Objevují se důležitá témata jako je cvičení rytmu, učení se notám, poslech hudby a jiné. V závěru je věnováno místo mimoškolní činnosti - vedení pěveckých kroužků. Vzhledem ke stáří dané metodiky nepřekvapí, že její obsah je silně komunisticky naladěný a písně k nácvičce jsou pouze ruské. Přesto kniha může být dobrým teoretickým podkladem do hodin Hv. Kniha má 263 stran.

Pěvecká tvořivost na základní škole

Hana Váňová

Nakladatelství: Státní pedagogické nakladatelství

Rok a místo vydání: 1984, Praha

Určení: Učitelům hudební výchovy ZŠ, hudební nauky LŠU, hudební pedagogiky SpgŠ a konzervatoří.

Obsah: Hudební tvořivost má velký význam pro rozvoj žákovi osobnosti. Je to moderní metoda, která rozvíjí hudební schopnosti, dovednosti a ještě mnohem víc. V této knize se dozvíme, jak vypadá dětská hudební tvořivost, jak na ni působí okolnosti a také, jak se o tvořivosti hovoří v naší i světové literatuře. Mezi úkoly tvořivosti patří rozlišovací a napodobovací cvičení, obměňovací cvičení, práce s textem, práce s písní a doplňovací cvičení (osnovy HV rok 1976). Větší část knihy pak tvoří metodické podněty k rozvoji dětské pěvecké tvořivosti, které jsou doprovázeny notovými příklady. Děti mají dostávat příležitost k vlastní iniciativě. Mohou doplňovat říkadla, vymýšlet chybějící rytmus, učit

se dozpívávat konce písní. Dítě stačí jen vhodně namotivovat, k tomu jsou zde uvedeny i písně a velice široká škála užitečných úkolů. Kniha má 121 stran.

Rozvíjíme hudební vnímání a vyjadřování

hry a cvičení pro děti od 5 do 10 let

Floriana d'Andrea

Nakladatelství: (České vydání) Portál, s.r.o.

Rok a místo vydání: 1998, Praha

Určení: Učitelům dětí mladšího školního věku a dětí předškolního věku.

Obsah: Kniha nabízí metodiku práce zaměřenou na 2 prvky. Hru a tělo. Děti se učí vnímat hudbu pomocí nejrůznější škály her, které jsou v této publikaci obsaženy. Hry jsou zaměřeny jak na pohyb, tak na práci s hlasem, rytmizaci slov i zpěv. V každé hře se lze jednoduše zorientovat pomocí logické legendy. Hry jsou různě náročné a pro různý věk. Kniha nás na 84 stranách seznamuje s rytmem, učí děti pracovat s hlasem, učí je koordinovat pohyby, ale také umožňuje hravé učení a orientování se v různých hudebních symbolech a jejich smyslu. Může sloužit jako zásobník her nejen pro hudební výchovu. Neobsahuje žádné písně, ani noty. Je v ní poměrně hodně říkanek.

Sborový zpěv v hodinách hudební výchovy

Josef Říha

Nakladatelství: Supraphon

Rok a místo vydání: 1979, Praha

Určení: Učitelům hudební výchovy.

Obsah: Sborový zpěv není jen výsadou výběrových dětských sborů, ale je to každý hromadný zpěv dětí v hodinách hudební výchovy. Sborový zpěv má své počátky v čistém unisonu. Autor nám zde předkládá v praxi ověřené metody. Děti lze rozdělit podle hudebnosti přibližně do čtyř skupin a takto s nimi dále pracovat. Jsou zde uvedena cvičení s notovými příklady. Jsou to například cvičení na zvětšování hlasového rozsahu, cvičení pro rozezpívání a další. Právě rozezpívání má být neodmyslitelnou součástí hudební výchovy. V knize můžeme vidět postup při nácvičku jednohlasé písně se všemi jejími aspekty (výslovnost, tempo, frázování, dynamika atp.). Nechybí ani postup při nácvičku vícehlasu a vodítko, jak rozdělit děti do hlasových skupin. Dočteme se také o výběru písňového repertoáru. Publikaci provází tabulky vývoje hlasových rozsahů různých dětí v průběhu několika let, které dokazují účinnost výcviku. Publikace má 84 stran.

Učíme děti zpívat

Alena Tichá

Nakladatelství: Portál. s. r. o.

Rok a místo vydání: 2005, Praha

Určení: Učitelkám mateřských škol a prvního stupně ZŠ, vedoucím dětských skupin a sborů, studentům pedagogických škol a rodičům se zájmem o zpěv.

Obsah: Ve své knize hovoří autorka o nezpěvácích a o tom, jakým způsobem je rozezpívat. Pojednává také všeobecně o dětském zpěvu. Uvádí čtenáře do tématu hlasové výchovy a obeznamuje je s fyziologickými aspekty ovlivňujícími zpěv. Je to např. způsob tvoření hlasu, držení těla, tvorba dechu, správná výslovnost aj. Ve všech těchto oblastech je skryto mnoho nástrah a k jejich zvládnutí autorka poskytuje kolem 200 cvičení. Tato publikace je z převážné části tvořena cvičeními, která pomáhají (hlavně zábavnou a motivační formou) správným návykům při zpěvu. V závěru uvádí 11 písní, které slouží k rozvíjení pěveckých dovedností. Svým obsahem se kniha svými 152 stranami řadí mezi užitečné a obsáhlé pomocníky.

Verše a říkadla pro rytmický výcvik dětí

Eliška Bláhová

Nakladatelství: Vydal státní úřad pro tělesnou výchovu a sport v Praze

Rok a místo vydání: podzim 1949, Praha

Určení: Učitelům. Doplněk k učebnicím tělesné výchovy, lze uplatnit ve vyučování HV.

Obsah: Tato útlá kniha je svými náměty původně určena k vyučování v tělesné výchově. V rámci mezipředmětových vztahů je však možné ji uplatnit, dle našeho názoru, i v hodinách hudební výchovy. Obsahuje, jak už z názvu vyplývá, mnoho říkanek. Ke každé je uveden i způsob, jakým je možno tuto říkanku propojit s pohybem. Důležitým je fakt, že se říkadla pouze neodříkávají, ale autorka doporučuje je také zhudebnit – zpívat. Nejsou zde uvedené žádné noty ani melodie, ale toto je ponecháno na učiteli a žácích. Výjimečně jsou uvedeny noty, které značí rytmus, ale žádné jiné notové příklady zde nenajdeme. Na konci knížky je uvedeno mnoho hudebních námětů ke zhudebnění veršů. Kniha je výborným pomocníkem s vynikajícími nápady a podporuje mezipředmětové vztahy. Kniha má 72 stran.

Zazpívejme si z not

Ladislav Daniel

Nakladatelství: Státní pedagogické nakladatelství

Rok a místo vydání: 1963, Praha

Určení: Učitelům hudební výchovy.

Obsah: Tato kniha je metodickým pomocníkem učitelům. Její snahou je naučit žáky intonační metodě. V 25 lekcích autor postupně seznamuje s hudebními základy. Jsou to pomlky, délky not, předznamenání, kvintakordy a další. Děti se učí opěrné písni a postupně se s jejich oporou učí zpívat nové písni přímo z not. V dnešní době ovšem bude pravděpodobně problémem neznalost těchto starých písni a jejich neaktuálnost pro děti. Písni jsou vhodné pro hlasový rozsah dětí. S přibývajícimi stránkami a lekcemi je obsah učiva postupně složitější. U písni nejsou uvedené akordové značky. Písni jsou české, v nářečí i slovenské. Metoda postupu výuky tímto způsobem je v knize velice srozumitelně a smysluplně popsána a seřazena. Kniha má 172 stran.

2.4 Zpěvníky písni pro děti

V této podkapitole jsou zařazeny zpěvníky písni pro **děti na 1. stupni základní školy**, i zpěvníky pro předškolní děti, které lze, jak se domníváme, použít. Jsou zde zařazeny zpěvníky, které jsou nyní k dostání na internetu, nebo v knihovnách. Některé společnosti vydávají mnoho zpěvníků a proto uvádíme jen zástupce z jejich nabídky.¹⁶

Děti, písnička letí

Jan Kratochvíl

Vydala Agentura KRIGL v roce 2009 v Praze.

Kniha obsahuje 12 povídek, které se tematicky vztahují ke konkrétním písni. Mimo povídek je v knize 33 písni. Písni jsou jednohlasé (až na poslední) a svým melodickým rozsahem vhodné pro dětský zpěv. Nejčastější tóniny písni jsou Fdur, Cdur a Gdur. Žádná z písni není molová. Písni obsahují akordové značky a jsou doplněny ilustracemi Pavly Kriglové. Součástí knihy je CD s deseti vybranými písni.

Hrajeme si, zpíváme

František Mouryc

Vydalo nakladatelství KVARTA v roce 1993 v Praze.

Zpěvník je určen pro hudební výchovu mladších školních dětí. Veselými ilustracemi jej doplnil Karel Benetka. Ve zpěvníku jsou vybrány lidové písni, říkadla a hádanky z Čech,

¹⁶ Informace o některých starších zpěvnících lze získat například ve sborníku FPE ZČU: *Hudební kultura XV: hudba a její posluchači*. Vyd. 1. V Plzni: Západočeská univerzita, Pedagogická fakulta, 1997, 107 s. Sborník Pedagogické fakulty Západočeské univerzity v Plzni. ISBN 80-704-3214-4.

Moravy a Slezska. Písňe jsou vybrány s ohledem na hlasový rozsah dětí mladšího školního věku. Zpěvník obsahuje 68 písní, různá říkadla, náměty pro práci s písněmi a nastínění možností zapojení hudebních nástrojů v konkrétní písni. K většině písní jsou připsány akordové značky. Písňe jsou jednohlasé. Asi 5 písní je molových. U cizích či méně známých slov je připojeno jejich vysvětlení.

Já jsem muzikant

Jaroslav Stojan

Vydalo nakladatelství JASTO v roce 1995 v Přerově.

Ve zpěvníku najdeme 50 lidových písní i koled. Písňe jsou vhodné pro děti z hlediska hlasového rozsahu. U písní jsou uvedeny akordy pro jednodušší doprovázení písní. Většina písní je v tónině Cdur, ale jsou zde i písňe v Fdur a další. Jedna píseň je molová (*Já husárek malý*). V závěru zpěvníku je uveden přehled použitých akordů pro klavír a kytaru. U písní jsou jednoduché a pěkné kresby Lubomíra Malaníka.

Já, písnička (1. a 2. díl)

Zpěvník pro 1. - 4. třídu, Zpěvník pro 5. - 9. třídu

Petr Jánský

Vydalo nakladatelství MUSIC CHEB v roce 1993 a 1995 v Chebu.

Tyto dva zpěvníky jsou určeny pro základní školy. První díl je určen pro první až čtvrtou třídu a obsahuje 181 písní. Jsou v něm zařazeny písňe lidové (138), umělé (29) a koledy (14). Druhý díl je určen pro pátou až devátou třídu a obsahuje 177 písní. I v tomto díle jsou písňe lidové (51), umělé (113) a koledy (13). Doporučuje se hrát písňe na kytaru (není to podmínkou), protože je tak snazší transponovat písňe. K písním jsou připojeny akordové značky pro hru na klavír a kytaru, a kytarové hmaty. Na konci zpěvníků je přehled rytmů s návody, jak tyto rytmy prakticky realizovat při hře na kytaru. Písni je dost a autoři nechávají jejich výběr do hodin na učitelích. Písňe jsou z převážné části zapsané jen jednohlasně.

Když tygr jede do Paříže

Petr Skoumal

Vydalo nakladatelství Mladá fronta v roce 2006 v Praze.

V této knize jsou obsaženy nejznámější písňe Petra Skoumala. Je autorem hudby písní. Texty k nim napsali Emanuel Frynta, Zdeněk Svěrák, Jan Vodňanský, Pavel Šrut i Petr Skoumal. Krásné ilustrace vytvořila Helena Rosová. Kniha nabízí 37 umělých písní s vtipnými texty, které zaujmou děti i dospělé. Mnoho písní je možné znát z večerníčků.

Písňe jsou jednohlasé a obsahují akordové značky. Písňe v knize vyšly na samostatných albech Petra Skoumala.¹⁷

Když je pěkné počasí

Zdeněk Svěrák, Jaroslav Uhlíř

Vydalo nakladatelství FRAGMENT v roce 2011 v Praze.

Zpěvník je bohatě ilustrován obrázky Vlasty Baránkové. Obsahuje 10 písní zábavných textů a 2 operky (*O Šípkové Ružence*, *O dvanácti měsíčkách*). Operky jsou prokládány rýmovaným textem určeným různým rolím (vypravěči a postavám). Je tedy možné zpracovat je s dětmi i dramaticky. Navíc v operkách nechybí klavírní přechody z písňe na písňe. Všechny písňe jsou doplněny akordovými značkami. Písňe jsou v jednohlasé a někdy v dvojhlasé úpravě.

Když se zamiluje kůň

Zdeněk Svěrák, Jaroslav Uhlíř

Vydalo nakladatelství FRAGMENT v roce 2004 v Praze.

Knihka obsahuje 47 umělých písní s akordovými značkami pro snadnější doprovázení. Písňe přecházejí i do dvojhlasu. Nejčastější tóniny jsou Cdur, Fdur, Ddur, ale i jiné. Asi tři písňe jsou molové. Některé písňe jsou známé z pohádek pro děti (*Kdyby se v komnatách*; *Voda, voděnka*; *Koloběžka*; *Není nutno*; *Dělání*; *Kdybys byla vlaštovkou* a jiné). Knihka je ilustrována obrázky Vlasty Baránkové.

Koledy, vánoční písňe a ukolébavky

Jaroslav Stojan

Vydalo nakladatelství JASTO v roce 1995 v Přerově.

Ve zpěvníku najdeme 38 písní. Jedna z nich je i anglická (Christmas). Písňe jsou jednohlasé nebo napsané do dvou hlasů. U písní jsou napsány akordy. Písňe jsou vhodné svým rozsahem pro zpěv dětí. Drobnými, milými ilustracemi doplnil písňe Lubomír Malaník.

Lidové písňe a Vánoční koledy

Upravila Věra Krčálová

Vydalo MC nakladatelství v roce 2007 v Brně.

Zpěvník obsahuje 33 českých lidových písní, 28 moravských lidových písní, 4 slovenské lidové písňe a 26 vánočních koled. Dohromady tedy 91 písní. Písňe jsou tematicky

¹⁷ Některá alba písní Petra Skoumala s dětskými písňemi lze najít pod názvy: *Kdyby prase mělo křídla* (Bonton Music, 1991), *Jak se loví gorila* (Bonton Music, 1994), *Pečivo* (Bonton Music, 1995), *Pro děti od pěti* (Indies, 2000).

rozděleny. Písňe jsou zapsány pro piano. V houslovém klíči je vždy ústřední melodie a v basovém vícehlasý klavírní doprovod pro druhou ruku. Písňe rovněž obsahují i akordové značky a dynamiku.¹⁸ Písňe jsou různě obtížné.

Lidové písničky a hry s nimi

Zdeněk Šimanovský, Alena Tichá

Vydalo nakladatelství Portál, s. r. o. v roce 2007 v Praze.

V úvodu knihy se setkáme s charakteristikou dětí předškolního věku. Děti jsou v tomto období snadno unavitelné, udrží jen krátce pozornost, jsou živé a bojovné. Mají rády hry, které jsou pro ně nejzákladnější potřebou. Kniha nabízí odpovědi na to, proč některé děti nezpívají, jak je naučit zpívat čistě nebo jak vytvořit správné návyky při zpěvu (držení těla, dýchání, hlavový hlas, výslovnost, ...). Autoři nabádají k vhodnému transponování písni tak, aby vyhovovaly dětskému hlasu. Transponování písni na klavíru jsou čtenáři učeni na několika stranách. Kniha obsahuje přes sto lidových písni a návrhů k dalším činnostem s nimi spojených. Písňe jsou jednohlasé, doprovozeny akordovými značkami. Ke knize vyšla také kazeta *Lidové písničky s doprovody*.

Lidové písničky a koledy

Eva Beránková

Vydalo nakladatelství Portál, s. r. o. v roce 2004 v Praze.

V knize nalezneme 212 lidových písni a koled. Nechybí ani kánony. Písňe jsou ve vhodné poloze pro dětský hlas a obsahují akordové značky pro snazší doprovázení. U některých písni jsou vysvětlena starší, neznámá slova. Písňe jsou rozděleny situačně do čtyř kapitol. Písňe, které se zpívaly při práci, zamilované písničky, písničky k tanci a koledy.

Malička su (1, 2, 3)

Jaroslav Stojan

Vydalo nakladatelství JASTO v roce 1996 a 1997 v Přerově.

Zpěvníky obsahují celkem 132 písni, v každém je jich 44. Písňe jsou určeny pro děti předškolního věku, ale mohou být využity i u dětí mladšího školního věku. Jsou zde písňe jednoduché, ale i složitější. Každá je doprovozena hezkou obrázkovou ilustrací přiměřenou danému věku dětí. Písňe jsou jednohlasé a obsahují akordové značky. Na konci zpěvníků je uveden přehled akordů pro klavír a kytaru. Písňe jsou většinou v tóninách Fdur, Cdur a Ddur. Ve zpěvnících jsou celkem tři molové písňe. Pokud je potřeba, jsou u písni vysvětlena neznámá slova.

¹⁸ Dynamika u písňe je značena pomocí dynamických znamének, která znázorňují hlasitost daného úseku melodie.

Mám v hlavě myš Lenku

Jaroslav Uhlíř, Zdeněk Svěrák

Vydalo nakladatelství FRAGMENT v roce 2006 v Havlíčkově Brodě.

Zpěvník obsahuje 33 písní a dvě operky (*Budulíněk, Karkulka*). Operky jsou prokládány rýmovaným textem určeným různým rolím (vypravěči a postavám). Je tedy možné zpracovat je s dětmi i dramaticky. Písně obsahují akordy pro snazší doprovázení. Většinou jsou jednohlasé. Kniha je opět doprovázena krásnými ilustracemi Vlasty Baránkové.

Moje písničky

Vydalo nakladatelství Artur v roce 2007 v Praze.

Obrázky v knize nakreslila Helena Zmatlíková. První část knihy tvoří jen slova písniček a ilustrace. Ve druhé části jsou všechny předchozí písně uvedeny v notách. Písně jsou zaznamenány jednohlasně. Nejsou připojeny akordové značky. Knihu tvoří 44 lidových písní. Některé příklady písní: *Tluču, tluču mák; Andulka konopě močila; Táhle je jabloňka; Pásla panenka páva; Což ten jetelíček trávu převyšuje* a další.

„Není nutno...“

Jaroslav Uhlíř, Zdeněk Svěrák

Vydalo nakladatelství PRIMUS v roce 1994 v Praze.

Ve zpěvníku nalezneme 20 písní, které jsou zapsány v notách včetně akordových značek. Z velké části jsou tyto písně obsaženy i v nových zpěvnících autorů (*Když se zamiluje kůň*, aj.). Písně jsou v různých tóninách. Jsou vhodné pro hlasový rozsah dětí a většinou jsou zapsány pouze jednohlasně.

Velký zpěvník lidových písniček

Vydalo nakladatelství FRAGMENT v roce 2011 v Praze.

Zpěvník s ilustracemi Josefa Lady v sobě zahrnuje 45 nejznámějších lidových písní. Obsahuje i koledy. Písně jsou durové, jednohlasé, bez akordového značení. U některých písní je doplněna dynamika. Zpěvník je určen pro děti od čtyř let.

Písnička I.

Zpěvník pro 1. stupeň ZŠ

Vydalo nakladatelství OTTOVO NAKLADATELSTVÍ, s. r. o. v divizi CESTY v roce 1999 v Praze.

Zpěvník o 232 stranách obsahuje 136 lidových, 38 umělých a 17 vánočních písní. Asi 10 písní je molových. Všechny písně jsou upraveny pro zpěv (v jednohlasé úpravě), kytaru

nebo klavír, a dvě zobcové flétny, což je zajímavé a mnohostranně využitelné učitelé. Party pro flétnu jsou již obtížnější a předpokládají předešlé zvládnutí hry na flétnu v rozsahu dvou let na ZUŠ. V závěru zpěvníku jsou uvedeny základní kytarové hmaty, a také přehled hmatů na barokní sopránovou zobcovou flétnu. Tóniny jsou vybrány s ohledem na dětský hlas. Výběr písní je ponechán na učitelé, je ale doporučeno postupovat od jednodušších písniček ke složitějším.

Písničky a jejich dramatizace

Zdeněk Šimanovský, Alena Tichá, Věra Burešová

Vydalo nakladatelství Portál, s. r. o. v roce 2000 v Praze.

Autoři poskytují vhled do tématu dramatizace písní. Proč dramatizovat lidové písně a jak je dramatizovat. Charakterizují děti mladšího a středního školního věku. Ukazují možnosti práce s Orffovým instrumentárem a uvádějí některé postřehy z praxe. Kniha obsahuje 111 písní. U každé je popis činností k dramatizaci. Písně jsou doprovázeny akordy a jsou jednohlasé, durové i molové. Kniha je volným pokračováním publikace *Lidové písničky a hry s nimi* (viz výše).

Písničky o zvířatech

Zdeněk Svěrák, Jaroslav Uhlíř

Vydalo nakladatelství FRAGMENT v roce 2013 v Praze.

Všechny písničky v tomto zpěvníku jsou o zvířatech. Mnoho jich je už v jiných zpěvnících autorů (*Mám v hlavě myš Lenku, Když je pěkné počasí,...*). Zpěvník ilustrovala Vlasta Baránková. Dvacet sedm písniček je zapsáno většinou v jednohlase, některé části dvojhlasně. U každé písně jsou akordové značky pro snazší doprovázení. Názvy některých písní jsou: *Datel, Zajíc na bobku, Svátek zvířat, Poníci, Labutě, Horymír* a jiné.

Písničky o zvířátkách

Zdeněk Šesták

Vydalo nakladatelství PANTON v roce 1977 v Praze.

Útlý zpěvník se sedmi písněmi o zvířatech s texty Karla Konráda a Miroslava Floriana. Písně jsou jednohlasé ve vhodné hlasové poloze pro dětský věk. Písně jsou zapsány spolu s klavírním doprovodem, neobsahují tedy akordové značky. Je uvedena dynamika. Názvy písní jsou: *Pejsek, Kočička, Ptáčci, Ježek, Klokánek, Jelen a Zvířátka na bále*.

Písničky pro děti

Zdeněk Král

Vydalo nakladatelství Computer Press, a.s. v roce 2008 v Brně.

Písňe jsou určeny dětem od šesti let. Zpěvník obsahuje 86 lidových písní (z toho jedna slovenská) a 20 písní umělých (folk, trampské písňe, písňe osvobozeného divadla, populární písňe). Písňe jsou zaznamenány i s akordovými značkami pro snazší doprovázení. U některých písní je zapsán klavírní doprovod i akordy. Písňe jsou v poloze vhodná pro hlasovou polohu dětí. Většina písní ve zpěvníku je obsažena na dvou CD, která se vydávají spolu se zpěvníkem. V závěru jsou uvedeny akordové hmaty pro kytaru.

Písničky z pohádek a dětských filmů 1, 2, 3, 4

Sestavil Ondřej Suchý

Vydalo nakladatelství G + W spol. s.r.o. v roce 1996 a 1997 v Chebu

Zpěvníky jsou prokládány textem, který se vztahuje k jednotlivým písním, pohádkám a hercům. První zpěvník obsahuje 49 písní a druhý 50 písní. Většina písní je jednohlasá, několik je dvojhlasých. Připojeny jsou akordové značky pro jednodušší doprovázení. Jak z názvu vyplývá, jsou to písňe z českých pohádek a filmů. Písňe jsou různě obtížné.

Studánko rubínko

Jiřina Rákosníková

Vydalo nakladatelství Vyšehrad, spol. s. r. o. v roce 2009 v Praze

Knihá zahrnuje 33 písní, básně a bylo k ní rovněž vydáno CD. Autorka oslovuje děti a jejich rodiče. Knihá je zaměřena na období jara. K tomuto tématu se většinou vztahují i písňe a básně. K různým kapitolám je připojen komentář o tom, jaké tradice se dodržovaly, jaké byly pranostiky atp. Písňe jsou umělé, někdy s lidovým textem. Některé písňe jsou vícehlasé. U všech jsou akordové značky pro snazší doprovázení.

Špalíček lidových písní

Josef Krček

Vydalo nakladatelství Albatros v roce 2008 v Praze.

Najdeme zde 50 lidových písní v nářečích s ilustracemi Jindry Čapka. Autor nabízí základní písňe, které by podle něj měl znát každý školák. Dvě písňe jsou molové a je zaznamenán i jeden kánon (*Bejvávalo*). Písňe jsou v úpravě pro zobcové flétny. První hlas je pro flétnu nebo zpěv a druhý vždy pro zobcovou sopránovou nebo altovou flétnu. Písňe jsou doplněny akordovými značkami, podle kterých je možný doprovod na kytaru nebo klavír.

Vánoce

Pavel Jurkovič

Vydal MUZIKSERVIS v roce 1998 v Praze.

Ve zpěvníku je 54 písní z toho 8 molových. Písně jsou převážně české (někdy v nářečích), ale je zde i pár latinských (3) a polských písní (5). Písně jsou zapsány jednohlasně a obsahují akordové značení. Nejčastěji jsou v tónině Ddur, Cdur a Fdur.

Veselé písničky

Zdeněk Petržela

Vydalo nakladatelství Portál, s. r. o. v roce 2007 v Praze.

Knihla obsahuje 91 písní různých jazyků a typů. Jsou zde písně české, anglické, francouzské, německé, kreativní, nekonečné, souznělé, lidové. Mnoho písní lze zpívat ve více jazycích. Jsou doplněny akordickými značkami. Autor uvádí různé náměty k práci s danou písní a hry. Rovněž uvádí, které dovednosti jsou u dětí rozvíjeny. Písně jsou v jednohlasé úpravě. Na konci titulu je uveden přehled akordových značek a seznam další doporučené literatury. Zpěvník je vhodný pro hodiny hudební výchovy, ale dá se využít pro svou vícejazyčnost například i v hodinách angličtiny, němčiny či francouzštiny.

Zlatá kniha písniček

Vydalo nakladatelství XYZ v roce 2011 v Praze.

V knize písniček najdeme přes 100 lidových písní, podle vydavatelů nejkrásnějších. Každá píseň je doplněna nádhernou ilustrací Petry Řezníčkové. Písně jsou psány s dynamikou, ale nemají připojeny akordové značky. Jsou jednohlasé. Názvy některých písní: *Před naším je zahrádečka*, *Nešťastný šafářův dvoreček*, *Kukačka kuká* a jiné.

Zpěvník ABRAKA DABRAKA

Jiří Pazour

Vydalo nakladatelství ARSCI v roce 2009 v Praze.

Písně v tomto zpěvníku složil Jiří Pazour a texty pocházejí z per Jiřího Žáčka, Josefa Kainara, Františka Hrubína, Josefa Václava Sládka, Ivy Dvořákové a Jiřího Suchého. Písní je 19. Jsou v jednohlasé úpravě i ve vícehlasých úpravách. Obsahují akordové značky. V závěru jsou uvedeny dvě partitury¹⁹ s názvy *Rytmická* a *Pohádka*. Jsou určeny pro různé nástroje, vždy pro klavír a dále pro triangel, klarinet, flétnu, housle aj. Spolu se zpěvníkem vyšlo CD s písněmi a básněmi.

Zpěvník lidových písní

František Mouryc, Raisa Posová

Vydalo nakladatelství FORTUNA v roce 1992 v Praze.

¹⁹ Partitury jsou méně nebo více rozsáhlé notové zápisy skladeb, ve kterých jsou použity různé nástroje a hlasy. Každý nástroj i hlas má své potřebné notové osnovy. Všechny osnovy spojené dohromady pak tvoří partituru.

Přesně 200 lidových písní obsahuje tento zpěvník. Je v něm 31 molových písní a 4 kánony. Je určen pro první až čtvrté třídy základní školy. Písně jsou rozděleny tematicky na čtyři roční období – jaro, léto, podzim a zimu. U mnohých písní jsou navíc lidové pranostiky, přísloví a pořekadla. Písně se často váží na lidové zvyky a obyčeje. U slov, která se již běžně nepoužívají a mohou být neznámá, je uvedeno jejich vysvětlení. Někdy obsahují písně i druhý hlas. U každé z nich jsou akordové značky pro snazší doprovod.

Zpěvník Tancovala žížala

Hudební úprava Radim Linhart a Ivan Umáčený
Vydalo nakladatelství Albatros v roce 2003 v Praze.

Zpěvník byl vytvořen pro potřeby učitelů, rodičů, ale i dětí, které začínají hrát na hudební nástroje (klavír, flétna, kytara). Všechny 36 písní je doplněno jednoduchým klavírním doprovodem a akordovými značkami. Písně jsou lidové, jednohlasé. Písně jsou svým rozsahem vhodné pro dětský hlas. Jednoduché ilustrace připojil Luboš Grunt.

Zpívejme si, zpívejme 1, 2, 3

Jaroslava Horáčková
Vydalo nakladatelství PŘIKRYLOVÁ MILADA PLUS s.r.o. v roce 2006 v Kroměříži.

Tyto tři zpěvníky obsahují 21, 20 a 20 písní. V prvním díle se asi polovina písniček pohybuje v rozsahu melodie do a^1 . Jedna píseň je molová v tónině Amol, rozsah písně je od a do g^1 . Ve druhém díle je 14 písní v rozsahu melodie od c^1 do a^1 . Ve třetím díle je takových písniček 11. Písně nepřekračují tón c^2 . Písně jsou jednoduché, doplněné akordovými značkami. Tematicky se vztahují k ročním obdobím, k přírodě, k mezilidským vztahům. Ve třetím díle jsou některé části písní rozděleny do dvojhlasu. Na konci zpěvníku 1 a 3 je přehled jednoduchých akordů pro kytaru.

2.5 Učebnice hudební výchovy pro první stupeň základních škol

Ahoj, písničko! (1) Písničko, pojďme si hrát! (2)²⁰

Hudební výchova pro 1. a 2. ročník

Blanka Knopová, Jaroslav Koutský
Vydalo nakladatelství Pansofia v roce 1997 v Praze.

První díl AHOJ, PÍSNIČKO! je soubor 28 pracovních listů, v nichž jsou pracovní úkoly

²⁰ Druhý díl se nepodařilo sehnat. Podrobněji se lze s publikacemi seznámit v: TOMŠÍKOVÁ, Hana. *Hudební výchova a Rámcový vzdělávací program*. Brno, 2008. Diplomová práce. Masarykova univerzita Brno.

pro děti, písňe a mnoho obrázků. Postupně se v nich děti učí poznávat noty a další hudební symboly. Pracují s hudebními nástroji a plní další úkoly (rytmické, sluchové,...), které jsou s přibývajícím listy složitější. Písňe jsou zapsané do houslového a basového klíče (houslový klíč = hlavní melodie, basový klíč = doprovod). Těchto písňe je 23 a navíc na obálce sešitu je dalších deset písňe, které jsou zapsány jen v houslovém klíči a doplněny o akordové značky. K tomuto sešitu byla vydána kazeta a metodické poznámky.

Ahoj, písničko!

Metodické poznámky pro učitele

Všech 28 pracovních listů má posloužit pro 28 vyučovacích lekcí, které se podle potřeby učitele mohou rozdělit do více vyučovacích hodin. Ke každé lekci jsou uvedeny v metodické příručce poznámky. V nich se dozvíme například to, že některé písňe bude nutno transponovat, aby vyhovovaly dětskému hlasovému rozsahu. Metodická příručka obsahuje různé náměty na hudební hry, příklady pro rozezpívání, návod jak taktovat a další. Příručka má 22 stran. Na kazetě jsou skladby k poslechu a doprovody k písňím a říkadlům.

Hudební výchova pro 1. - 5. ročník základní školy²¹

5 dílů

Mgr. Marie Lišková (1. - 5. díl), Mgr. Lukáš Hurník (2. - 4. díl)

Vydalo nakladatelství SPN v roce 1998 v Praze.

Učebnice obsahují lidové i umělé písňe. Ve všech pěti učebnicích je zahrnuto 194 písňe, které jsou doplněny akordovými značkami. Některé písňe jsou zapsané i ve dvojhlasu. Písňe jsou durové i molové, nechybí kánony. Učebnice jsou rozděleny na kapitoly, které jsou zaměřeny na různá témata. Každé téma začíná motivačním textem. Kapitoly jsou proloženy rozličnými cvičeními všeho druhu (procvičení rytmu, sluchová cvičení, dopisování not, poznávání hudebních nástrojů z obrázků). Jsou v nich určeny skladby k poslechu, které učitel nalezne na přiložených CD. Na konci učebnic je shrnutí učiva, cvičení pro rozezpívání, stručný historický přehled a slovníček hudebních pojmů. Učebnice byly zpracovány podle vzdělávacího programu Základní škola, ale vyhovují i pojetí RVP (2007 vydán zvláštní metodický průvodce aktualizující učebnice v souladu s RVP).

21 Podrobněji se lze s publikacemi seznámit v: TOMŠÍKOVÁ, Hana. *Hudební výchova a Rámcový vzdělávací program*. Brno, 2008. Diplomová práce. Masarykova univerzita Brno.

Hudební výchova pro 1. - 5. ročník základní školy Metodické příručky

Metodické příručky obsahují informace o písních uvedených v učebnicích a také návod, jak s nimi pracovat, ať už jde o rozbor textu písně nebo o vlastní hudební zpracování (použití rytmických nástrojů, pohyb k písni, atd.). V příručkách jsou také rozbor poslechových písní. Je v nich ukázáno i jak dirigovat a nechybí nápady na různé hudební hry a cvičení. Nalezneme zde fotografie, na kterých je zachyceno, jak se správně drží rytmické hudební nástroje. Pro první třídu je sepsáno 17 krátkých pohádek souvisejících s lekcemi. Příručky jsou poměrně obsáhlé, každá má alespoň 80 stran.

Hudební výchova pro 1. stupeň základní školy Klavírní doprovody

Vydána v roce 2009. V publikaci je výběr 125 klavírních doprovodů k písním z učebnic. Doprovody jsou pro obě ruce. Některé jsou lehčí, některé obtížnější. Nejsou u nich uvedeny akordové značky, protože ty už jsou v samotných učebnicích.

Hudební výchova pro 1. stupeň základní školy (RVP, ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM) Metodický průvodce

Průvodce aktualizující učebnice zpracované podle programu Základní škola, aby korespondovaly s rámcovým vzdělávacím programem. Ke každé lekci jsou uvedeny klíčové kompetence, vztahy a vazby, průřezová témata. Vydána v roce 2007, 103 stran.

Hudební výchova pro 1. - 5. ročník základní školy 5 dílů

Jan Budík (1. - 4. díl), Radko Rajmon (5. díl)

Vydalo nakladatelství SPN (1. díl) v roce 1984 a Fortuna (4. - 5. díl) v letech 1994, 1995 a 1996 v Praze.

Učebnice obsahují dohromady přes 250 písní. K většině jsou připojeny akordové značky, nebo mají zaznamenaný doprovod v basovém klíči. Písně jsou prokládané různými úkoly, ať už jde o poznání hudebního nástroje, poznávání not, tajenku, nebo vytleskávání rytmu. První díl je učebnice spojená s metodickou příručkou. Obsahuje tedy písně, návody na hry, doporučení pro práci s písněmi a teoretická zamyšlení nad hudební výchovou v prvním ročníku, kdy se toho musí dítě hodně nového naučit. Pro každý měsíc je také shrnut výchovně vzdělávací cíl, hudební činnosti a hudební materiál. Učebnice již nemají doložku MŠMT.

Metodická příručka (2. - 5. díl)

V metodických příručkách lze nalézt návody pro práci s písněmi a rozbor písní. Navrhují další aktivity v hodinách. Jsou to intonační cvičení, různé teoretické hudební úkoly, úkoly pro procvičování rytmu. Pro učitele je také zaznamenáno, jakým způsobem dirigovat písně v určitém tempu. Jsou zde uvedeny i písně a kánony, které v učebnici nejsou.

Hudební výchova (1. - 5. díl)

Pracovní učebnice

Miloslav Oliva st.

Vydalo nakladatelství Zelený svět v roce 1997 v Hradešíně.

Učebnice zahrnuje celou škálu aktivit, jako jsou intonační cvičení, dechová cvičení, sluchová cvičení, rytmická cvičení, poslech, pohyb a tanec, hra na hudební nástroje. Je zde 21 jednohlasně zapsaných písní včetně akordových značek, 3 popěvky a 8 skladeb určených k poslechu. Na konci učebnice nalezneme slovníček pojmů. Je zde ponechán prostor i pro samostatnou práci žáků. Pracovní učebnice má 48 stran a nenajdeme v ní pro její velmi barevné zpracování téměř bílé místo.

Hudební výchova v 1. ročníku ZŠ

Metodická příručka

Popisuje metody nácviiku písní (imitační a intonační číselnou), dává pokyny k poslechu písní, k doprovázení písní, vysvětluje značky použité v pracovní učebnici atp. Dále se podrobněji vyjadřuje k jednotlivým lekcím. Ke každé lekci se vztahují rytmická cvičení, dechová cvičení, sluchová cvičení, nebo i hudebně pohybové činnosti. Návrhy na tato cvičení jsou jednoduše popsány. Ke každému listu v pracovní učebnici náleží v metodické příručce poměrně obsáhlé poznámky. Příručka má 41 stran.

Kukačka, Pěnička, Skřivánek, Sedmihlásek, Slavík

Hudební výchova pro 1. - 5. ročník základní školy

Ladislav Daniel

Vydalo nakladatelství PANTON v roce 1994 v Praze.

Učebnice obsahují především obrázky a fotografie. Dětem je na nich například ukázáno, jak mají správně stát při zpěvu, nebo jak držet rytmický hudební nástroj. Místy jsou jednoduché notové příklady, nebo slabiky. Víc slov vzhledem ke čtenářskému umění dětí v prvních třídách není samozřejmě potřeba. Nejsou zde uvedeny ani písně, ty jsou zaznamenány v metodickém průvodci. Učebnice slouží opravdu a cele pro potřeby žáků.

Metodická příručka k učebnici hudební výchovy KUKAČKA

V prvním roce se mají děti naučit zpívat 20 písní, které jsou v příručce zapsány jednohlasně bez akordových značek. Děti se v průběhu roku učí pěvecké základy. Popisováno je, jak správně děti mají stát, jak dýchat atd. Už v první třídě se má s dětmi začít improvizovat. K tomu jsou doporučeny různé aktivity. Další aktivity jsou pak uvedeny pro intonaci, rytmus, hru na rytmické hudební nástroje. Navrhnuty jsou hry, které je možno užít v hodinách Hv.

Začínáme s hudební výchovou (1.), Hudební výchova pro 2. - 5. ročník²² 5 dílů

Jindřiška Jaglová

Vydalo nakladatelství Nová škola v roce 1998 v Brně.

První díl obsahuje pracovní listy pro žáky na celý rok. Na pracovních listech jsou zapsány jednohlasně písně i s akordovými značkami a z druhé strany jsou různé úkoly. Ze začátku se v úkolech hodně vybarvuje pastelkami a úkoly jsou jednoduché, ale obtížnost se se znalostmi žáků stupňuje. Učebnice obsahují písně bez akordových značek. Jsou v nich úkoly pro vytleskávání rytmu, dechová cvičení, neznámé úryvky melodií, které mají žáci zpívat. Pracovní listy obsahují 31 lidových písní a druhý díl učebnice 37 písní.

Metodický průvodce

Metodické pokyny k pracovním listům jsou rozděleny na jednotlivé hodiny v roce. Jsou v nich stejné písně jako v pracovních listech a náměty na hlasová, dechová a rytmická cvičení i hudební hry. V příručce k druhému dílu učebnice už písně nejsou. Jsou zde opět zaznamenány úkoly do jednotlivých hodin jako je psaní not, poslech skladby a další práce se skladbou, dechová cvičení, rytmická cvičení, hry a další.

²² Podrobněji se lze s publikacemi seznámit v: TOMŠÍKOVÁ, Hana. *Hudební výchova a Rámcový vzdělávací program*. Brno, 2008. Diplomová práce. Masarykova univerzita Brno.

3 ZÁKLADNÍ POZNATKY O HLASOVÉ VÝCHOVĚ NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE V DÍLECH PEDAGOGICKÝCH OSOBNOSTÍ

Dětským hlasem se zabývají a zabývali různí autoři, proto není snadné navrhnout jednotný postup pro učitele v hudebně výchovné praxi. Při procházení publikací narazíme na fakt, že jsou různě zaměřeny. Některé více teoreticky, jiné prakticky. V této části se budeme odvolávat především na práce Aleny Tiché, Františka Sedláka a Ladislava Daniela. Tito autoři poskytují klíčové informace o hlasové výchově. Alena Tichá pojednává o problematice zpěvu z velice praktického hlediska. František Sedlák je didaktikem kladoucím teoretické základy na podkladě psychologickém. Ladislava Daniela známe jako metodika. Hudební návyky a schopnosti musí být důsledně rozvíjeny. Učitel může jejich prostřednictvím pomoci žákům ke kvalitnímu a uvědomělému zpěvu.

Důležitým autorem, který se zabýval dětským pěveckým projevem, byl František Lýsek. Pracoval s takzvanou nápěvkovou metodou. Ta pro nás již není zcela aktuální, protože je časově náročná a tudíž nepřenositelná do současné hudebně výchovné praxe, která je dotována malým množstvím hodin. Metodu nezavrhujeme, ale jsme kritičtí s přihlédnutím k současným podmínkám vyučování hudební výchovy ve školách.

3.1 Ladislav Daniel²³

Vysokoškolský profesor didaktiky hudební výchovy Ladislav Daniel je jednou z nejvýznamnějších a nejznámějších osobností české hudební pedagogiky, a to již dlouhá léta. V četných didaktických publikacích se zabývá nejen metodikou zpěvu, ale i integrací dalších složek hudební výchovy. Vytvořil metodu opěrných písní, která se stále používá. Jeho metodika vedení dětského hlasu je pro nás stále aktuální, protože repektuje hlavní principy a zásady efektivního rozvoje hudebních schopností a dovedností dětí. Metodu empiricky podložil svojí bohatou výzkumnou činností a výukou na všeobecně vzdělávacích školách s rozšířenou i standardní hudební výchovou. Přístupy v hudební výchově, které navrhuje, jsou dobře využitelné, ale kladou důraz na svědomitou a systematickou práci učitele.

23 DANIEL, Ladislav. *Metodika hudební výchovy*. Vyd. 2. Ostrava: Montanex, 1992, 105 s. ISBN 80-853-0098-2.

Zpěv je základem, těžištěm a kritériem kvality školské hudební výchovy. Pouze kvalitní hlasová výchova zajistí, že zpěvní projev přinese žákům estetické a emocionální zážitky. V hlasové výchově na základní škole je cílem osvojení základních pěveckých dovedností, které se musí stát dítěti návykem. Týkají se dechu, tvoření tónu, výslovnosti, rozšiřování hlasového rozsahu. Daniel provádí přesné rozvržení učiva v hlasové výchově do jednotlivých ročníků a stejně tomu činí i v oblastech intonačního výcviku, instrumentální činnosti nebo improvizace. Zde uvádíme příklad rozvržení učiva pro hlasovou výchovu. Podle Daniela má učitel vymezit asi 5 minut na začátku každé hodiny pro osvojování a upevňování pěveckých dovedností a návyků. Je důležité naplánovat si, které dovednosti budeme procvičovat. Měly by to být asi 3 základní dovednosti za rok. Důsledně dbáme na správné provádění dětmi při zpěvu.

Pořadí základních hlasových dovedností (podle L. Daniela):

1. roč. - Správné držení těla. Hlavový tón. Otvírání úst. Rozsah $c^1 - d^2$.
2. roč. - Frázování. Hlavový tón. Výslovnost koncovek. Rozsah $c^1 - es^2$.
3. roč. - Nádech. Měkké nasazení samohlásek. Dělení slov na slabiky. Rozsah $c^1 - e^2$.
4. roč. - Prodlužování výdechu. Vázání. Vokalizace. Rozsah $h - f^2$.
5. roč. - Bránicové dýchání. Zesilování, zeslabování. Samohláskové shluky. Rozsah $a - fis^2$.

Všechny tyto dovednosti, až na hlavový tón, dokáží žáci provést ihned po předvedení učitelem, avšak vypracování návyku trvá dlouho a vyžaduje velkou důslednost učitele. K nácvičku hlavového tónu, který je klíčovou otázkou hlasové výchovy, používáme tóny, které žáci dovedou hlavově (s hlavovou rezonancí) utvořit: kukání, houkání ap. Učitel předvádí, žáci opakují. **Hlavovým tónem** je nejpřirozenější zpívat ve vyšší poloze, proto se doporučuje:

- transponovat zpívané písně o tercii výše (rozsah $f^1 - d^2$)
- vyloučit na potřebnou dobu písně začínající zdola
- navodit pro jistotu hlavový tón před každou písní kukáním, houkáním.

L. Daniel zdůrazňuje především komplexnost hudebně výchovného procesu, zdůrazňuje potřebu jeho systematickosti, cílevědomosti a důslednosti. Samotný hlasový výcvik by nebyl účinný, dokonce ani ve spojení s intonační výchovou, pokud by zároveň nebyly rozvíjeny základní znalosti hudební teorie. Další důležitou složkou hudební výchovy je proto i **rytmická výchova**. Žáci si osvojují základní pojmy, spojené

s délkovými hodnotami not a pomlk, na základě tzv. rytmických slabik. Jsou to ustálené druhy slabik, vycházejících z hudební pedagogiky Z. Kodálye (ta, ta-te, ta-a, apod.). Tyto slabiky konkretizují jinak abstraktní pojmy délek not a pomlk, takže pomáhají dětem vybavovat si správnou představu hudebních délek.

3.2 František Sedlák²⁴

S jistotou můžeme říci, že toto jméno je v českém hudebním světě vysoce ceněno, zvláště pak co do hudební výchovy dětí. Sedlák je znám jako didaktik, přičemž klade obrovský důraz na **psychodidaktiku**. Ve svých dílech pokládá psychologické základy hudební výchově. O metodách mluví obecněji, než například Tichá, ale své metody zakládá právě na psychologických základech a objasňuje otázku „proč“. Odůvodňuje použití různých metod, a rozebírá jejich psychologicko-fyziologické mechanismy.

Sedlák dobře provedl charakteristiku dětského hlasu, přičemž se odvolává na tuzemské i zahraniční autory. Zdůrazňuje úlohu vokální intonace, poukazuje na důležitost provádění průpravných dechových i hlasových cvičení. Upozorňuje, že nestačí někdy tato cvičení dělat, ale provádět je s důslednou pravidelností. Dále u něj můžeme číst, že k dobrému zpěvu je důležité rozvíjet i hudební sluch. Důležitý fakt, který uvádí je, že sluchové vnímání se dá rozvinout. To je informace pro všechny učitele, která říká, že všechny děti mohou zpívat. Této tematice se Sedlák věnuje, když píše o hlasových problémech dětí a práci s žáky hlasově málo rozvinutými. V neposlední řadě zdůrazňuje, v souvislosti se zpěvem, úlohu hudební tvořivosti.

Čteme-li o úkolech hlasové výchovy ve škole, zjistíme, že jich Sedlák uvádí mnoho. Děti mají zpívat jednohlasně i dvojhlasně, za hudebního doprovodu nebo bez něj. Hlasový projev má být čistý s dodržanou rytmikou, děti mají správně dýchat a dobře vyslovovat. Učitel by měl zařazovat cvičení sluchová, hlasová, rytmická a další, aby byl dobře podpořen pěvecký a hudební rozvoj dětí. Aby pěvecký rozvoj probíhal efektivně, učitel musí znát specifika dětského hlasu, měl by být schopen klasifikovat hlasový projev žáka, a musí provádět komplexní výcvik pěveckých dovedností a návyků. Všemi těmito rovinami se Sedlák zabývá.

24 SEDLÁK, František a Rudolf SIEBR. *Didaktika hudební výchovy 1*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985.

Nutno dodat, že F. Sedlák je autorem zajímavého experimentu, který sám připravil a realizoval v terénu běžné základní školy a jehož cílem bylo zjistit, zda je možné v průběhu dvou školních roků alespoň v základní míře „rozezpívat“ všechny děti ve třídě. O pozitivních výsledcích této přínosné práce a o jejích detailních postupech se lze dozvědět z publikace *Naučíme zpívat všechny děti?*²⁵

3.3 Alena Tichá²⁶

Tato autorka je zastánkyní názoru, že všechny děti mohou a mají zpívat „ze své přirozenosti“, a mají tak činit s radostí a s chutí. K tomu je zapotřebí vzbudit v dnešních dětech, které nemají již tak často příležitost zazpívat si s rodiči v domácím prostředí, touhu po zpěvu a dobře je motivovat. Zájem o zpěv vzbuzují u dětí dobře vybrané písně a hry. Tichá mluví v této souvislosti o **motivačních představách** a pracuje s dítětem na nejpraktičtější rovině. Učitel by měl ovládat umění vcítit se do dítěte, pochopit co se v něm odehrává, a na tomto základě vybírat vhodné hry nebo cvičení. Důležité je i rozlišit, kdy dítěti některé cvičení činí obtíž. Jedině na základě pochopení všech těchto faktorů může učitel vybírat cvičení, která budou v tu či onu chvíli opravdu prospěšná. Zpěvu se účastní celé tělo se všemi emocemi i tělesnými vjemy. Hlavní důraz Tichá klade na práci s hlasem, dechem a artikulací, východiskem je správný pěvecký postoj.

Velkým přínosem A. Tiché je důležitá oblast jejího zájmu, kterou je práce s nezpěváky. Podle autorky má dar zpívat každé dítě. Vrozený potenciál hudebních schopností doložil Sedlák na základě svých teoretických studií a prací. Naše hudební psychologie přisuzuje hudební schopnosti všem dětem, jen je třeba brát v potaz individuální kvality každého žáka, a zohlednit je při hlasové výchově. Tichá zastává přesvědčení o důležité roli intonační a sluchové výchovy v hlasové a zpěvní reedukaci, kterou pojímá jako rovnocennou složku hlasové nápravné práce. Spolu s Hanou Váňovou vytvořila systém **tvůřivé intonace**, ve kterém uplatňuje metody různých autorů. Používá při ní fonogestiku a solmizaci pro spřesnění tónově výškových představ žáků v tónovém prostoru. Tichá doporučuje u dětí vytvořit pro kvalitní zpěv zpěvní návyky, které níže

25 SEDLÁK, František. *Naučíme zpívat všechny děti?*. 1. vyd. Praha: Supraphon, 1967, 134 s. Comenium musicum, 1.

26 TICHÁ, Alena. *Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 148 s. ISBN 80-717-8916-X.

stručně popíšeme. Ve své knize *Učíme děti zpívat* uvádí na 200 cvičení, které tyto návyky pomáhají utvořit a upevňovat.

Vhodné držení těla při zpěvu není automatické a děti k němu musí být vedeny. Naše doba ovlivňuje způsob života, který se stává spíše sedavým. Děti tráví poměrně hodně času u počítačů a nechodí ven tak, jako chodily děti před nimi. Tento „pohodový“ způsob života vede k ochablému svalstvu celého těla, především trupu, což znesnadňuje zpěv. Jaké polohy jsou při zpěvu vhodné? Zpívat můžeme ve stoje, v sedě a v sedu na patách. Všechny tyto polohy vyžadují polohu nohou mírně od sebe, která napomůže správné funkci břišních svalů a podpoří tak i další svaly trupu. Záda mají být vždy rovná, ramena a ruce jsou uvolněné. Při zpěvu je neméně důležitá i poloha hlavy. Má být na pohled vzpřímená vzhledem k tělu, jako kdyby z hlavy vedl loutkařský provázek (bez předsunuté brady). Pokud hlava není ve správné poloze, může tím být negativně ovlivněno tvoření vyšších tónů.

Dýchání je přirozeným procesem každého z nás již od narození. To ovšem neznamená, že dýcháme správně. Specifického dechového problému si můžeme všimnout u některých dětí. Při mluvení lapají po dechu. Vypadá to, jako by se jim nedostávalo vzduchu. Toto lapání po dechu je nejčastější chybou u dětí a může být zapříčiněno různými faktory. Důležité je, aby došlo k odstranění tohoto neadekvátního dýchání. Děti mají dýchat volně a klidně, aniž by se jim zvedala ramena. Není dobré upozorňovat a opravovat děti slovně, ale je vhodné využít mnohých průpravných pěveckých dechových cvičení. Je dobré zařazovat i cvičení na posílení pružnosti dechových svalů, které korigují sílu vydechovaného vzduchu (velká síla je pro hlasivky nebezpečná). V neposlední řadě se děti musí naučit hospodařit s dechem. Pro tyto potřeby rovněž existují vhodná cvičení.

Tvoření tónu by mělo být souhrou měkkého nasazení tónu, přední hlavové rezonance a hlavového tónu.

Měkké nasazení tónu se provádí na základě klidného dechu do kterého je lehce nasazen tón. Je to obtížná práce a na technice je možno stále pracovat a stále ji zdokonalovat. Důležité je, aby děti neměly strach, aby nebyly vnitřně napjaté, a aby měly uvolněnou čelist a kořen jazyka. Měkké nasazení může činit obtíže, pokud nebude zvládnutá technika správného dýchání. Je žádoucí, aby si žáci toto nasazení osvojili, jelikož tvrdý hlasový začátek ničí hlasivky. Cvičení na měkké nasazení pomáhá odstranit i problém s dyšným nasazením tónu nebo s tzv. „najížděním“ na tón. S těmito chybami mívají děti potíže.

Předním typem hlavové rezonance je myšleno rozezvučení předních dutin hlavy. Tato rezonance u dětí převažuje a důkazem její funkce je jasný znělý tón.

Zadní hlavová rezonanci spočívá ve vyklenutém měkkém patře a otevřeném hrtanu. Nápomocné jsou vokály o, u, a. Cílem je rozeznět hlavové dutiny od hrtanu nahoru.

Alena Tichá mluví ještě o **hlavovém tónu**. K jeho navození pomáhají samohlásky u, o. Zpívá se v poloze nad f' slabým hlasem tak, že tón nesmí být tlačěn. Pro rozvoj hlavového znění tónu Tichá doporučuje zejména cvičení začínající na hlásky (m, n, ň, ng) a slova s těmito hláskami, zpěv brumendem, cvičení uvolňující hrdlo, čelist, rty. Je nutné jej rozvíjet ve vyšších hlasových polohách, což se v současné škole mnohdy podceňuje z důvodu nedostatečné hlasové přípravy učitelů a učitelek.

Správná výslovnost ovlivňuje zpěv lepším směrem. Správné vyslovování pomáhá lépe tvořit tóny. Cvičení prováděná na různé hlásky pomáhají nejen výslovnosti, ale také mají vliv na rezonanci (hrudní, hlavovou), pružnost dýchacího svalstva, uvolněnost hrdla atd. Žádoucí artikulace je závislá na propojení několika faktorů, a to na uvolněných rtech a svalů kolem úst, na uvolněné čelisti a oblasti hrdla, na uvolněném jazyku, na vyrovnání znění vokálů.

Publikace A. Tiché podávají názorné postupy a příklady, jak rozvíjet dětský hlas, a to nejen při individuální práci nebo při práci s malou skupinkou dětí (např. po vyučování, při tzv. nápravném zpěvu), ale také při práci s dětským pěveckým sborem. Jsou z nich patrné hluboké celoživotní zkušenosti autorky a neutuchající přesvědčení, že každé dítě může dobře zpívat, pokud samo chce a pokud se jeho hlasu a komplexní hudební výchově někdo profesionálně věnuje. Takovým profesionálem by měl být také každý kvalifikovaný učitel 1. stupně základní školy.

4 VÝZKUM: ZKUŠENOSTI UČITELŮ 1. STUPNĚ ZŠ S HLASOVOU VÝCHOVOU, S MAPOVANÝMI PUBLIKACEMI A S JEJICH VYUŽÍVÁNÍM VE VÝUCE HV

Existuje mnoho výzkumů zaměřených na dětský zpěv, ale souhrnějším zpracování publikační oblasti chybí. Jen zřídka můžeme narazit na dílčí výzkumy. Chceme zmínit například diplomovou práci Hany Tomšíkové²⁷ z roku 2008, ve které byly zkoumány učebnice hudební výchovy pro první stupeň (SPN, Nová škola, Pansofia, Fortuna). Knihy byly posouzeny z hlediska porovnání výstupů v šesti oblastech (intonačně čisté a rytmicky přesné zpívání v jednohlase, hudební improvizace, využívání hudebních nástrojů, hudba a pohyb, sluchová analýza).

Pedagogickou fakultou ZČU byl vydán v roce 1997 sborník s názvem *Hudební kultura XV*²⁸, který anotoval některé zpěvníky, učebnice i literaturu využívanou na základních školách po roce 1989 na základě diplomové práce Barbory Hesové²⁹. Součástí její práce byl výzkum zjišťující oblíbenost a používání zpěvníků a učebnic učiteli prvních i druhých stupňů v letech 1990-1995. Tento výzkum se však přímo netýkal tématu zpěvu dětí.

4.1 Cíle výzkumu, pracovní hypotézy

Výše jsme uvedli přes 70 anotací publikací souvisejících s problematikou zpěvu. Výzkum si klade za cíl zjistit, zda učitelé prvních stupňů využívají pro výuku hudební výchovy některé z publikací, které se nám podařilo sehnat, a zda jsou spokojeni s publikacemi, učebnicemi a zpěvníky, které mají k dispozici. Dále jsme zkoumali uplatňování známých zásad (viz kapitola 3) učiteli ve výuce Hv. K výzkumu jsme oslovili učitele několika škol v Karlovarském kraji. Hlavním cílem je uspořádat soupis nejužívanějších knih, které pomáhají některým učitelům, a mohou tedy pomoci i jiným. Předpokládáme však, že mnoho knih učitelé znát nebudou, například z důvodů většího stáří

27 TOMŠÍKOVÁ, Hana. *Hudební výchova a Rámcový vzdělávací program*. Brno, 2008. Diplomová práce. Masarykova univerzita Brno.

28 *Hudební kultura XV: hudba a její posluchači*. Vyd. 1. V Plzni: Západočeská univerzita, Pedagogická fakulta, 1997, 107 s. Sborník Pedagogické fakulty Západočeské univerzity v Plzni. ISBN 80-704-3214-4.

29 HESOVÁ, Barbora. *Učebnice hudební výchovy a jejich užití na všeobecně vzdělávací škole*. Plzeň, 1996. Diplomová práce. Západočeská univerzita Plzeň.

některých knih, a tím pádem k jejich nedostupnosti. Pro výzkumné šetření jsme stanovili následující hypotézy:

Hypotéza č. 1:

Učitelé neznají mnoho titulů z oblasti publikačních výstupů pro hudební výchovu a zpěv, kromě některých učebnic a zpěvníků.

Hypotéza č. 2:

Pokud učitel nevyučuje rád hodiny hudební výchovy, děti v této třídě nezpívají příliš rády.

Hypotéza č. 3:

Někteří učitelé uvedou, že nezpívají s dětmi dvojhlasně.

4.2 Metody a techniky výzkumu, organizace výzkumu

Pro realizaci výzkumu jsme zvolili často užívanou metodu dotazníku, která se řadí mezi explorativní (zjišťovací) metody, a je vhodná při zkoumání většího množství respondentů.³⁰ Dle potřeby jsme volili různé typy otázek (uzavřené, otevřené, polootevřené). Dotazník byl vytvořen v on-line podobě na internetu a byl rozeslán do škol emailovou cestou.

Výzkumným vzorkem byli učitelé prvních stupňů základních škol. Věková kategorie nebyla ohraničena, tudíž šlo o učitele zkušené, ale i nováčky. Do výzkumu byly zařazeny některé základní školy ze západočeského kraje. Dotazník byl anonymní. Byl rozeslán asi 50 učitelům, z nichž 14 poslalo zpět své odpovědi. Dotazník bylo možno vyplnit v květnu 2014.

Dotazník byl rozdělen na 4 části a skládal se z 18 otázek. První část tvořily otázky, dotazující se učitelů na jejich zkušenosti s hlasovou výchovou a na to, jak hlasovou výchovu vyučují (provádění hlasových a dechových cvičení, provádění rozezpívání před vokálními činnostmi, kolik procent průměrně věnují jednotlivým hudebně-výchovným činnostem v hodině, atp.). Otázky v této části jsme konstruovali na podkladě třetí kapitoly, ze které vyplynuly základní poznatky pro vyučování zpěvu na 1. stupni ZŠ. Vzhledem k upadající zpěvnosti dětí je důležité, jak se učitelé staví k vyučování Hv, proto nás zajímali

30 VÁŇOVÁ, Hana a Jiří SKOPAL. *Metodologie a logika výzkumu v hudební pedagogice*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2002, 196 s. ISBN 80-246-0435-3.

jejich odpovědi z této oblasti. Druhá část zkoumala využívání odborné literatury, třetí část využívání učebnic a čtvrtá část využívání zpěvníků. Užívání publikací učiteli nás zajímalo z toho důvodu, jelikož nabídka titulů je široká, a učitelé mohou využívat odborných rad i metodických návodů pro kvalitnější výuku. Vyplňování dotazníku trvalo přibližně 15 minut.

Odpovědi jsme vyhodnotili různými způsoby co do charakteru odpovědí. V případě jednoduchých uzavřených otázek použijeme pro znázornění grafy, v případě složitějších otázek poskytneme tabulkové vyhodnocení, nebo výčet odpovědí. Celá podoba dotazníku viz příloha číslo 2.

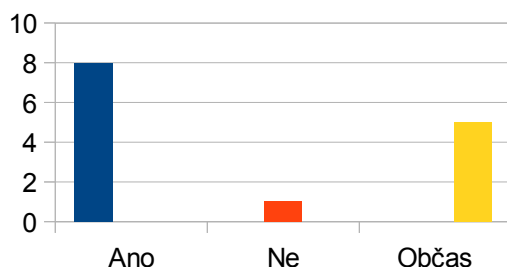
4.3 Výsledky výzkumu

Dále uvedeme osmnáct zpracovaných odpovědí respondentů na dotazník (viz příloha číslo 2).

1. ČÁST

1. Učíte rád/a hudební výchovu?

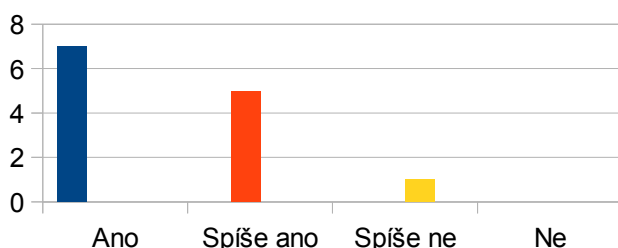
Graf 1: Učení hudební výchovy

Můžeme vidět, že víc jak polovina učitelů učí hudební výchovu ráda. Jen jeden učitel neučí hudební výchovu rád. Pokud bychom tyto výsledky vztáhli na všechny učitele, znamenalo by to, že asi každý čtrnáctý učitel neučí hudební výchovu rád, což není špatné. Pět učitelů učí rádo hudební výchovu jen občas. Tato otázka nám pomáhá utvářet hrubou představu o tom, jak je asi hudební výchova oblíbená u českých učitelů.

2. Zpívají děti ve Vaší třídě rády?

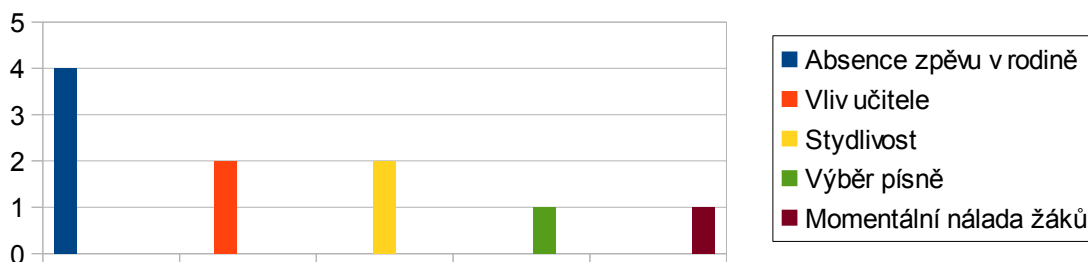
Graf 2: Oblíbenost zpěvu

Jak je vidět, děti jsou všeobecně otevřené pro zpěv. Zpívají rády, nebo spíše rády. Jen jeden učitel uvedl, že děti v jeho třídě spíše nezpívají rády, což je zajímavé. Učitel této třídy poznamenává, že se děti stydí.

3. Pokud nezpívají rády, čím myslíte, že je to způsobeno?

Graf 3: Příčiny neoblíbenosti zpěvu

Odpověď na tuto otázku byla dobrovolná. Zodpovědělo ji 6 učitelů s uvedením i několika důvodů. Čtyři učitelé ze šesti vidí jako důvod pro nechuť dětí zpívat to, že rodiče nevedou děti ke zpěvu v rodině. Zpěv v rodině, jak víme, je jasný základ pro chuť dětí zpívat. Mezi dalšími uváděnými důvody je stydlivost nebo momentální nálada žáků. Učitel může svým přístupem ovlivnit mnohé (například nutí-li dítě do zpěvu, vybírá nevhodné písně, atp.). Přístupem učitele jsou děti buď povzbuzovány ke smělosti ve zpěvu, nebo je naopak přístup učitele ještě více odrazuje.

4. Co by mohlo napomoci tomu, aby děti rády zpívaly?

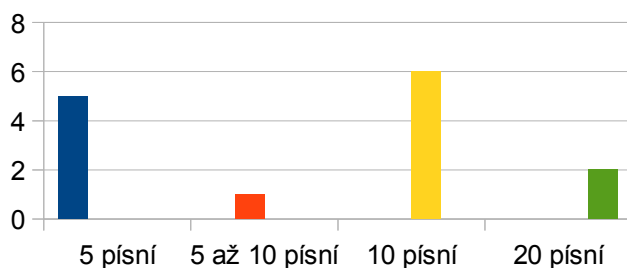
I tato otázka byla dobrovolně zodpověditelná. Šest učitelů uvedlo své návrhy, které shrneme do textu.

Pro děti se jeví jako důležité přitažlivé hodiny hudební výchovy a kvalitní hlasová výchova. Hodiny mohou být provázeny hrou na nástroje Orffova instrumentáře, a také pohybovými prvky. Podle učitelů je důležité vybírat písně, které děti zaujmou, a které děti

budou zpívat rády. Pokud se žáci stydí, je dobré nechat je zpívat ve skupině. V neposlední řadě je uváděna i role zapáleného, šikovného učitele Hv a zpěv dětí v rodině. Jedna z učitelek navrhuje dávat za zpěv odměny.

5. Kolik nových písní si děti průměrně osvojí za jedno čtvrtletí v průběhu školního roku?

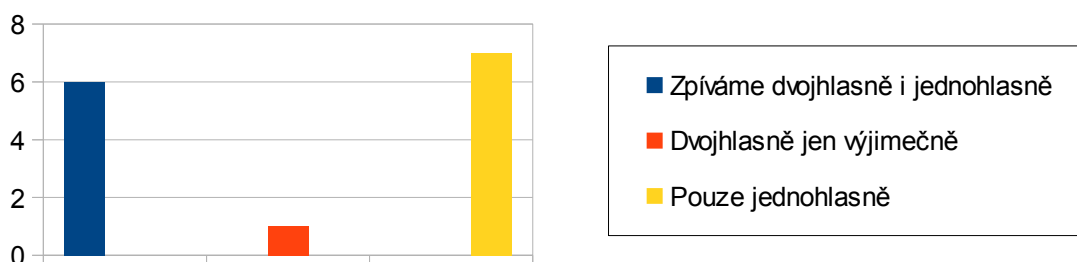
Graf 4: Počet osvojených písní

Učitelé se značně rozcházejí v udávaném počtu písní. Pět učitelů uvádí počet 5 písní, jeden učitel mezi 5-10 písněmi, šest učitelů 10 písní a dva učitelé dokonce 20 písní. Jedno čtvrtletí školního roku má přibližně 11 týdnů a ve školách je zpravidla jen jedna vyučovací hodina hudební výchovy týdně. Z dotazníku vyplývá, že jsou učitelé, kteří naučí děti v některém z týdnů 2 nové písně, což můžeme vyhodnotit jako nepřilíš vhodné. Otázkou je, zdali učitelé dobře vyhodnotili otázku. V jedné vyučovací hodině Hv je možné se s dětmi naučit pouze jednu novou píseň, aby zbyl čas i na další hudební činnosti. S výukou nové písně hned další týden by se dalo začít v případě, že děti opakovaly píseň v průběhu týdne i v jiných hodinách. Je třeba, aby si děti novou píseň zapamatovaly a ukotvily si ji v paměti. Pokud je tomu jinak, pak je otázkou, kolik písní umí žáci na konci školního roku dobře zazpívat (třeba i bez opory o text).

6. Zpíváte s dětmi jednohlasně i vícehlasně?

Graf 5: Dvojhlasý a jednohlasý zpěv

Víc jak polovina učitelů uvedla, že s dětmi zpívá pouze jednohlasně. Děti by však měly zpívat i dvojhlasně.

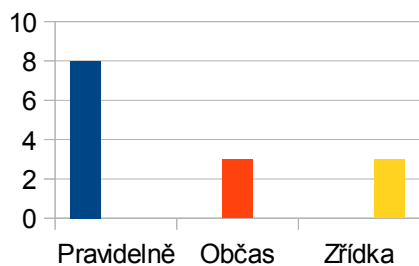
K dvohlasému zpěvu je potřeba rozvíjet **harmonické slyšení**, a to hned zpočátku vyučování hudební výchově. Děti se učí sluchově rozlišovat tóny a tato práce je pro ně velice náročná. Po jednoduchých, asi půlročních cvičeních přicházejí krátké motivy (př. 3 noty v osnově). Učitel zpívá jeden hlas, děti mu odpovídají jinou melodií, až dokáží obě zazpívat souběžně. Zpívání v dvojhlasu je těžkou záležitostí a počítá s tím, že žáci umí zpívat výborně píseň v unisonu. Podaří-li se však dětem dvojhlas, přinese jim tolik žádaný pocit uspokojení.³¹

7. Uved'te, prosím, kterou dvojhlasou píseň (písně) zvládly žáci v tomto školním roce na dobré úrovni.

Učitelé (6), kteří zpívají se svými dětmi dvojhlasně uvídějí 1 až 2 dobře zvládnuté dvojhlasé písně za rok. Konkrétně to byly písně: Ještě dnes, V tom píseckém černém lese, Kdyby byl Bavorov, Přátelství, Červená se line záře, Zlatá brána, Kalamajka, Bejvávalo dobře a kánony.

8. Provádíte s žáky před vokálními činnostmi rozezpívání?

Graf 6: Provádění rozezpívání

Stejně jako se sportovci zahřívají před tělesnou aktivitou, tak se musí připravit i hlas před výkonem. Rozezpívání by mělo být naprosto neodmyslitelnou součástí vyučovací hodiny hudební výchovy. Při rozezpívání se provádějí různá cvičení, která napomáhají nejen odstranění chyb. Pokud se tato cvičení pravidelně neopakují, vyskytují se stále ve zpěvu žáků základní chyby (křik, tvrdý hlasový začátek, špatné dýchání, atp.). Zde vidíme, že více jak polovina učitelů provádí rozezpívání pravidelně, je však dost učitelů, kteří význam rozezpívání podceňují.

31 DANIEL, Ladislav. *Metodika hudební výchovy*. 2. vyd. Ostrava: Montanex, 1992, 105 s. ISBN 80-853-0098-2.

9. Zaškrtněte, prosím, hlasová cvičení, která uplatňujete nejčastěji v hodinách Hv.

Všichni učitelé zaškrtnli několik možností hlasových cvičení, která ve své výuce používají. Četnost odpovědí je shrnuta v tabulce. Téměř všichni učitelé používají zpěv napodobováním hlasů zvířat. Důvodem může být motivační charakter těchto cvičení.

Tabulka 1: Užití hlasových cvičení

Hlasová cvičení	Počet učitelů užívajících tato cvičení
Cvičení třítónová	7
Cvičení pětítónová	5
Akordické rozklady	7
Zpěv legato	5
Brumendo	6
Zpěv napodobováním hlasů zvířat	11
Interjekce	6
Artikulační cviky na procvičení mimických svalů	7
Hry s hlasem	3

10. Provádíte s žáky dechová cvičení? Uveďte, prosím, stručně, jakým způsobem.

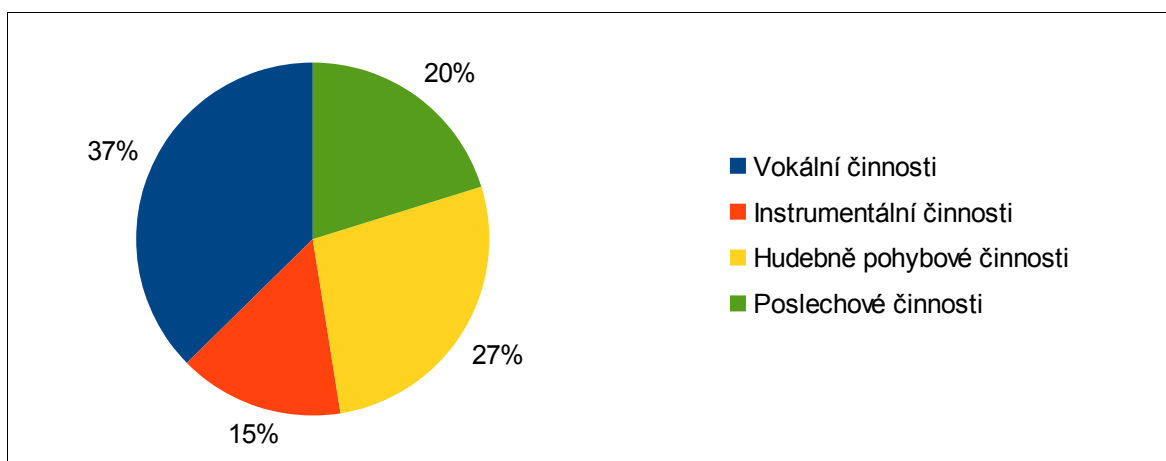
Až na jednoho učitele provádějí všichni učitelé se svými žáky dechová cvičení.

- Dýchání v leže, v předklonu
- Nafukování balonku v břišku
- Dechové hry (počítáme na prstech a říkáme co nejvíce vět, atd.)
- Foukání (do brčka, do peříčka, do vaty, do lodičky, sfouknutí prstů, papírku, ...)
- Nadechnutí jako ke květině
- Mašinka, Had (š š š, s s s)

11. Uveďte, kolik procent výukového času věnujete průměrně jednotlivým hudebně-výchovným činnostem v jedné vyučovací hodině. (vokální činnosti, instrumentální činnosti, hudebně pohybové činnosti, poslechové činnosti)

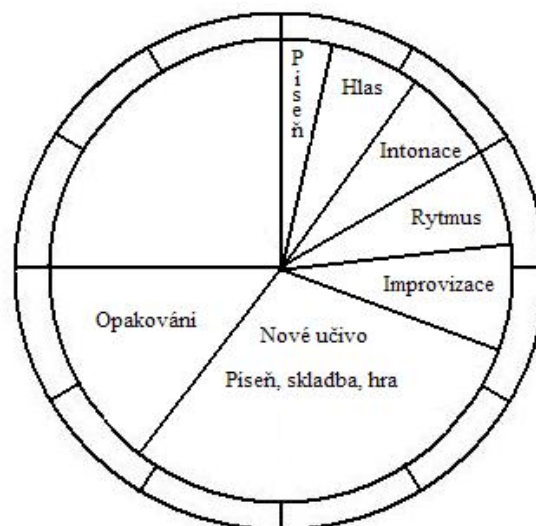
Odpovědi všech učitelů jsme zprůměrovali a vyjádřili v následujícím procentuálním grafu.

Graf 7: Procentuální zastoupení hudebně-výchovných činností v hodině

Z grafu vidíme, kolik procent věnují učitelé průměrně konkrétní činnosti. Našly se i výjimky. Jeden učitel věnuje vokálním činnostem jen 10% z výuky. Dva učitelé neprovádějí vůbec instrumentální činnosti. Největší rozdíly jsou patrné v poslechových činnostech. Učitelé jim věnují od 5 % do 40 %. Pro lepší představu uvádíme rozložení činností v hodině hudební výchovy podle Daniela.³²

Obrázek 1: Součásti hodiny Hv

32 DANIEL, Ladislav. *Metodika hudební výchovy*. 2. vyd. Ostrava: Montanex, 1992, s. 102. ISBN 80-853-0098-2.

12. Uved'te, prosím, kolik minut procvičování věnujete v průměru následujícím složkám Hv: RYTMICKÁ VÝCHOVA, (průpravná rytmická cvičení, hra rytmických doprovodů, apod.); HUDEBNĚ-SLUCHOVÁ VÝCHOVA (diferenciace základních vlastností tónů, druhy zvuků, rozvoj citlivosti vnímání, apod.); VOKÁLNĚ-INTONAČNÍ VÝCVIK (užití opěrných písní, průpravná intonační cvičení podle sluchu i podle not, prvky intonačního nácviku písní, apod.)

(Příklad: R 3 min., H 5 min, V 3 min.)

Pro značnou rozlišnost ve výpovědi učitelů uvedeme tabulkový přehled výsledků. K otázce se neuměli jasně vyjádřit dva učitelé. Rozdíly ve výpovědích jsou značné. U rytmické výchovy uvádí jeden z učitelů 3 minuty a jiný 20 minut procvičování. Podobně je tomu u zbylých dvou složek.

Tabulka 2: Prostor udělený učiteli jednotlivým složkám Hv v hodině

Rytmická výchova		Hudebně-sluchová výchova		Vokálně-intonační výcvik	
Trvání	Počet učitelů	Trvání	Počet učitelů	Trvání	Počet učitelů
3 minuty	2	3 minuty	3	3 minuty	2
4 minuty	1	5 minut	5	4 minuty	1
5 minut	3	7 minut	1	5 minut	5
10 minut	5	10 minut	3	10 minut	1
20 minut	1			15 minut	1
				20 minut	2

13. Zkuste, prosím, vyjádřit, co Vám nejvíce chybí pro uspokojivou a efektivní práci v hodinách Hv.

Učitelé se téměř jednohlasně shodují, že jim chybí materiální zabezpečení. Uvítali by především více nástrojů Orffova instrumentáře (pokud vůbec nějaké mají), lépe vybavené třídy (či přímo hudebnu), nahrávky, mediální techniku, metodické materiály (nápadníky na hry). Dva učitelé postrádají ukázněné žáky.

14. Co by Vaší práci pomohlo?

Uvádíme odpovědi od nejčtenějších po nejméně četné.

- Vybavenost škol pomůckami (5 hlasů)
- Inspirace pro výuku (3 hlasy)

- Více hodin hudební výchovy (3 hlasy)
- Výuka menšího počtu žáků (2 hlasy)
- Zdokonalení se v hudebních dovednostech (2 hlasy)

Některé školy nejsou dostatečně vybaveny pomůckami, ale hudební nástroje se dají s dětmi i vyrobit, jak uvedla jedna paní učitelka. Tato oblast by nemusela být tak velkým problémem, jak se může na první pohled zdát.

2. ČÁST

1. Označte, prosím, knihy, které využíváte pro výuku Hv, nebo ty, s nimiž jste se blíže seznámil/a.

2. Doporučil/a byste jinou knihu ostatním učitelům k hlasové výchově dětí na 1. stupni?

Spojili jsme tyto dvě otázky dohromady, jelikož učitelé uváděli v otázce č. 2 publikace z otázky č. 1. Nejprve uvádíme výčet knih označených učiteli. Řadíme je od nejčastěji zmiňovaných. Tituly, které učitelé doporučují pro hlasovou výchovu doplňujeme znakem ◀. Seznam doplňujeme o další tituly, nebo autory doporučené učiteli. Dva učitelé uvedly, že se s žádnou z nabízených publikací nesetkaly.

6 učitelů

- Hry se zpěvem (Mišurcová V.)
- Metodika hudební výchovy (Daniel L.)

5 učitelů

- Didaktika hudební výchovy 1 (Sedlák F.)
- Zaspívejme si z not (Daniel L.) ◀

4 učitelé

- Hudební výchova pro studium učitelství 1. - 4. ročník ZŠ, 1. semestr (Duzbaba) ◀
- Hudební výchova pro studium učitelství 1. - 4. ročník ZŠ, 2. semestr (Duzbaba) ◀

3 učitelé

- Hry s hudbou a techniky muzikoterapie (Šímanovský Z.)
- Učíme děti zpívat (Tichá A.) ◀

- Psychologické aspekty hlasové výchovy žáků ZŠ (Slavíková M.) ◀
- Verše a říkadla pro rytmický výcvik dětí (Bláhová)

2 učitelé

- Hlasová výchova 6 - 9 letých dětí na základní škole (Obešlová M.)
- Pěvecká tvořivost na základní škole (Váňová H.) ◀
- Praktické úkoly z didaktiky hudební výchovy pro 1. stupeň ZŠ (Pech., Váňová) ◀
- Vokální činnosti jako prostředek rozvoje hudebnosti a zpěvnosti žáků (Tichá A.)
- Metodika zpěvu ve škole (Rumer)
- Naučíme zpívat všechny děti? (Sedlák F.) ◀
- Základy hudební výchovy pro posluchače studia učitelství I. stupně ZŠ (Crha, Fučík, Marek)
- Rozvíjíme hudební vnímání a vyjadřování (D'Andrea)

1 učitel

- Hudební vývoj dítěte (Sedlák F.)
- Hudba v současné škole (Jenčková) ◀
- K hudbě přirozenou cestou (Moureau M.)
- Nové cesty hudební výchovy (Sedlák F. a kolektiv)
- Sborový zpěv v hodinách hudební výchovy (Říha)

Další tituly doporučené učiteli:

Učitelé dále doporučují další tituly od Tiché a Šimanovského.

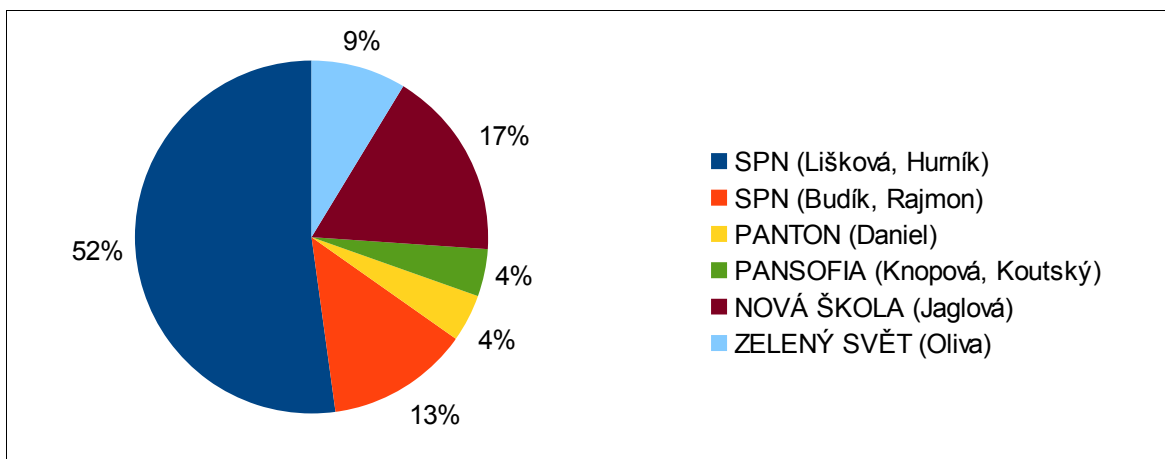
- ABC začínajícího sbormista (Stašek)

3. ČÁST

1. S kterými z následujících učebnic pro vyučování Hv pracujete? (Nebo jste pracoval/a?)

Odpovědi vyhodnotíme v procentuelním grafu.

Graf 8: Procentuální vajířření využívání učebnic

Učebnice SPN (Liřková, Hurník) používá 12 učitelů ze 14. Někteří pak využívají i jiné tituly. Dalšími nejzastoupenějšími učebnicemi jsou učebnice Jaglové – NOVÁ ŠKOLA.

2. Jste s učebnicemi, které využíváte spokojen/a? Chybí Vám v nich něco?

Učitelé jsou ve všech případech spokojeni s učebnicemi Jaglové (NOVÁ ŠKOLA), ale zaznívá mnoho hlasů nespokojenosti s učebnicemi SPN (Liřková, Hurník). Tyto učebnice přijdou učitelům zastaralé a nemoderní, někteří by uvítali lepší přehlednost metodické příručky. Jiní jsou spokojeni, ale uvídějí, že si dotváří vlastní pracovní listy. K ostatním učebnicím jiných nakladatelství se učitelé nevyjadřují.

4. ČÁST

1. Používáte některé z uvedených zpěvníků v hodinách Hv?

I zde uvedeme seznam zpěvníků počínající nejužívanějšími po nejméně užívané. Velké oblíbenosti se těší zpěvníky Já písnička, který využívají téměř všichni oslovení učitelé. Oblíbené jsou zpěvníky od autorů Uhlíře a Svěráka.

13 učitelů

- Já, písnička (Jánský) MUSIC CHEB

9 učitelů

- Když se zamiluje kůň (Svěrák, Uhlíř) Fragment

7 učitelů

- Není nutno (Uhlíř, Svěrák) PRIMUS

6 učitelů

- Písničky z pohádek a dětských filmů 1, 2, 3, 4 (Suchý) G+W

4 učitelé

- Lidové písničky a hry s nimi (Šimanovský, Tichá)

3 učitelé

- Písničky a jejich dramtizace (Šimanovský, Tichá, Burešová) Portál
- Lidové písně a Vánoční koledy (Krčálová) MC nakladatelství
- Vánoce (Jurkovič) MUZIKSERVIS
- Mám v hlavě myš Lenku (Uhlíř, Svěrák) Fragment
- Písničky o zvířatech (Svěrák, Uhlíř) Fragment
- Zpívejme si, zpívejme 1, 2, 3 (Horáčková) Přikrylová Milada Plus
- Když je pěkné počasí (Svěrák, Uhlíř)

2 učitelé

- Zpěvník lidových písní (Mouryc, Posová) Fortuna
- Tancovala žízala, Albatros
- Písnička I. (Svobodová, Polívka) CESTY s.r.o.
- Studánko rubínko (Rákosníková) Vyšehrad
- Veselé písničky (Petržela) PORTÁL

1 učitel

- Hrajeme si, zpíváme (Mouryc) KVARTA
- Já jsem muzikant (Stojan) JASTO
- Když tygr jede do Paříže (Skoumal) Mladá fronta
- Koledy, vánoční písně a ukolébavky (Stojan) JASTO
- Lidové písničky a koledy (Beránková) Portál
- Maličká su 1, 2, 3 (Stojan) JASTO

- Špalíček lidových písní (Krček) Albatros
- Zpěvník ABRAKA DABRAKA

Učitelé dále disponují vlastními materiály, a také hledají písně a noty na internetu. Další zmíněnou autorkou písní byla Marie Kružíková.

4.4 Verifikace hypotéz, dílčí závěry

Na základě odpovědí získaných v dotazníku pro učitele Hv na 1. stupni ZŠ k problematice dětského zpěvu vyhodnotíme pravdivost stanovených hypotéz.

Hypotéza č. 1:

Učitelé neznají příliš titulů z oblasti publikačních výstupů pro hudební výchovu a zpěv, kromě některých učebnic a zpěvníků.

Hypotéza č. 1 se nepotvrdila. Učitelé znali 24 z 26 nabídnutých publikací. Každý učitel uvedl alespoň dva tituly, které používá ve výuce Hv, nebo se s nimi hlouběji seznámil. Dva učitelé uvedli, že pro výuku nepoužili žádnou z knih, ani se s nimi hlouběji neseznámili. Lze předpokládat, že tyto dva učitelé o literaturu k tématu zájem nemají, protože neuvedli ani žádné jiné publikace jako doporučení ostatním učitelům.

Nejvíce uváděné publikace využívané učiteli ve výuce Hv byly *Hry se zpěvem* Věry Mišurcové a *Metodika hudební výchovy* od Ladislava Daniela. Dále pak *Didaktika hudební výchovy 1* od Františka Sedláka a *Zazpívejme si z not*, taktéž od Ladislava Daniela. Některým učitelům prošlo rukama na desítku knih.

Učitelé využívají samozřejmě i učebnice a velké množství zpěvníků, z nichž nejužívanějším je zpěvník *Já písnička* (MUSIC CHEB).

Hypotéza č. 2:

Pokud učitel nevyučuje rád hodiny hudební výchovy, děti v této třídě nezpívají příliš rády.

Hypotéza č. 2 se nepotvrdila. Ze čtrnácti učitelů odpověděl pouze jeden, že neučí hudební výchovu rád. Děti v jeho třídě zpívají rády. Lze říci, že nezáleží na tom, zda učitel učí hudební výchovu rád nebo nerad, ale záleží na jeho schopnostech. I přesto, že tento učitel neučí Hv rád, může hudební výchovu vyučovat kvalitně. Je tu i možnost, že děti

mají hudební výchovu opravdu rády, a na tuto skutečnost nemají vliv ostatní okolnosti. (Jak je vidět z výsledků dotazníku, tak děti jsou hudbě nakloněny a zpívají spíše rády.)

Hypotéza č. 3:

Někteří učitelé nezpívají s dětmi dvojhlasně.

V dotazníku se potvrdilo, že polovina z dotázaných učitelů zpívá s dětmi pouze jednohlasně a jeden učitel zpívá s dětmi dvojhlasně jen výjimečně. Významní autoři (Sedlák³³, Daniel³⁴) však mluví ve svých publikacích o dvojhlasém zpěvu jako o naprosté samozřejmosti. Počítají s ním neodmyslitelně v hlasové výchově.

Zdá se, že otázka v tomto znění není dostačující. Bylo by dobré, kdyby byla doplněna ještě o otázku „proč“. Nyní se můžeme jen sami domnívat a dohadovat, proč tolik učitelů nezpívá s dětmi dvojhlasně. Nabízejí se některé možnosti, které je však třeba brát s rezervou jako neověřené. Učitelé se mohou obávat pustit se do dvojhlasého zpěvu z důvodu nedostatku zkušeností. Zde je na místě více odvahy. K dispozici jsou publikace hovořící o metodice této výuky. Je nutné podotknout, že zpívání dvojhlasně není lehké, a klade velké nároky na učitele i děti. Může se stát, že schopnosti a dovednosti žáků neodpovídají požadavkům na dvojhlasý zpěv, nebo dokonce učitelé sami nejsou schopni zpívat dvojhlasně.

Dílčí závěry:

Metoda dotazníku byla výhodná z hlediska možnosti zjištění odpovědí na větší množství otázek. Ukázalo se, že dotazník mohl být doplněn ještě o další upřesňující otázky. Přestože byl zkoumán jen malý výzkumný vzorek, dovolili jsme si v některých případech vyvodit jisté závěry.

Výsledky výzkumu prováděné Barborou Hesovou³⁵ se v porovnání s našimi výsledky v některých případech liší. Je tomu tak samozřejmě z důvodů časových. Zatím, co v roce 1995 se těšily velké oblibě učebnice SPN autorů Budíka a Rajmona, dnes je tomu jinak, protože tyto učebnice již nesplňují požadavky RVP. Nejvíce učitelé pracují s učebnicemi SPN autorů Liškové a Hurníka. Se zpěvníky, které autorka uvádí jsme se dnes

33 SEDLÁK, František a Rudolf SIEBR. *Didaktika hudební výchovy 1*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985.

34 DANIEL, Ladislav. *Metodika hudební výchovy*. 2. vyd. Ostrava: Montanex, 1992, 105 s. ISBN 80-853-0098-2.

35 HESOVÁ, Barbora. *Učebnice hudební výchovy a jejich užití na všeobecně vzdělávací škole*. Plzeň, 1996. Diplomová práce. Západočeská univerzita Plzeň.

již ani nesetkali, ale stejně jako tehdy, i dnes se drží na nejvyšší příčce stejný zpěvník *Já písnička*.

Překvapivým výsledkem byla znalost velkého množství publikací učiteli. Někteří učitelé přiznávají své nedostatky v oblasti vyučování hudební výchově. Zřejmě proto je jejich zájem o literaturu, až na výjimky, tak veliký. Z výzkumu je patrné, že učitelé volí, spíš než teoretické, publikace praktické. Pro učitele je jednodušší přečíst si konkrétní návod, jak přistoupit k výuce, než si vyvozovat své způsoby na základě teoretického bádání. Je to pochopitelné, jelikož učitelé nemají na starost jen Hv, ale i další předměty.

ZÁVĚR

Cílem této diplomové práce bylo prozkoumat dostupnou literaturu z oblasti hlasové výchovy žáků na 1. stupni ZŠ a zjistit, zda učitelé mají o tuto literaturu zájem a využívají ji v praxi. Učitelé znali téměř všechny předložené odborné publikace i mnoho zpěvníků. Také doporučili některé další tituly, se kterými mají dobré zkušenosti. Z výsledků můžeme vidět, že učitelé mají o tuto tematiku zájem. Někteří učitelé se v tomto oboru dozdělávají, protože přiznávají, že nejsou dobře do výuky Hv připraveni. O této skutečnosti jsme psali i v úvodu naší práce. Je tedy dobře, že učitelé vidí potřebu se zdokonalovat.

Z děl důležitých autorů (Daniel, Sedlák, Tichá) vyplynuly zásady pro vyučování hudební výchově. V každé hodině by měl být vyhrazen čas pro procvičování hudebních dovedností žáků (držení těla při zpěvu, dýchání, tvoření tónu, správná výslovnost), které mohou být cvičeny pomocí mnoha motivačních her a cvičení. Jednou z důležitých zásad je propojení praxe s teorií. Tyto dvě složky se navzájem podporují a napomáhají kvalitnímu hudebnímu vývoji jedince. Všechny hodiny by měly obsahovat vokálně-intonační výcvik, rytmickou výchovu a hudebně-sluchovou výchovu.

Výzkum učitelů potvrdil některé problémy zmíněné v první kapitole, že některé děti se stydí zpívat, že někteří učitelé nejsou dobře připraveni na výuku Hv, a že děti často nezpívají ve svých rodinách. Na druhou stranu prokázal, že děti mají rády zpěv. Tato situace si říká o větší zájem učitelů o problematiku. Děti si zaslouží, aby jejich zájem o hudbu byl naplněn a dobře rozvíjen.

Také se ukázalo, že jsou učitelé, kteří nezpívají s dětmi vícehlasně a dvojhlasně (kánon, lidový dvojhlas, prodleva). Tím pádem nesplňují požadavky RVP. Ukazuje se, že literatury k tématu je dost, a tak by se učitelé neměli ostýchat naplnit požadavky RVP a rozvíjet dále žáky, třeba i za pomoci této literatury, vždyť proto ji její autoři psali.

Vyhotovování této diplomové práce přineslo mnoho užitku. Především práce napomohla utřídění základních myšlenek ve vyučování Hv. Anotace asi 70 publikací jsou logicky abecedně i tematicky seřazeny. Usnadňují orientaci při hledání potřebné literatury k problematice dětského zpěvu. Tím tato práce splnila požadavek, aby se stala pomocníkem učitelům se zájmem o hlasovou výchovu dětí. Naším zájmem je, aby takových učitelů bylo víc a víc.

RESUMÉ

The thesis deals with the questions of children singing, with literature of children singing and with music education teaching of primary school teachers.

Part of this work is research. The aim of the reserch is to find if teachers on primary schools does use literary for their teaching (song-books, schoolbooks for music education, methodological guides, other literature), how are they teaching lessons of music education on primary school.

Teachers knows a lot of literature and song-books. They care about music education but some does not care about importatnt parts of music education like singing in duet. Some teachers does not do preparation exercises for singing steadily atc. But children likes singing and they need good voice training. Teachers should care about music education more and more.

This thesis can help teachers to find answers to questions about children singing. It includes annotations of more than 70 books.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Zpěvníky

- BERÁNKOVÁ, Eva. *Lidové písničky a koledy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004, 167 s. ISBN 80-717-8915-1.
- HORÁČKOVÁ, Jaroslava. *Zpívejme si, zpívejme 1.: Písničky pro děti*. Kroměříž: Přikrylová Milada PLUS s.r.o., 2006, 28 s.
- HORÁČKOVÁ, Jaroslava. *Zpívejme si, zpívejme 2.: Písničky pro děti*. Kroměříž: Přikrylová Milada PLUS s.r.o., 2006, 25 s.
- HORÁČKOVÁ, Jaroslava. *Zpívejme si, zpívejme 3.: Písničky pro děti*. Kroměříž: Přikrylová Milada PLUS s.r.o., 2006, 25 s.
- JÁNSKÝ, Petr. *Já, písnička: zpěvník pro žáky základních škol : pro 1.-4. třídu*. 2., přeprac. vyd. Cheb: Music Cheb, 1995, 116 s. ISBN 80-859-2501-X.
- JÁNSKÝ, Petr. *Já, písnička: zpěvník pro žáky základních škol : pro 5.-9. třídu*. 2., přeprac. vyd. Cheb: Music Cheb, 1995, 172 s. ISBN 80-859-2502-8.
- JURKOVIČ, Pavel. *Vánoce*. Praha: Muzikservis, 1998, 54 s. ISBN 80-862-3305-7.
- KRATOCHVÍL, Jan. *Děti, písnička letí*. 1. vyd. Ilustrace Pavla Kriglová. Praha: Agentura Krigl, 2009, 69 s. ISBN 978-808-6912-332.
- KRÁL, Zdeněk. *Písničky pro děti 2 CD: zpěvník lidových i umělých písní*. 2. vyd. Brno: Computer Press, 2008, 1 zpěvník (159 s.). ISBN 978-80-251-2262-4.
- KRČEK, Josef. *Špalíček lidových písní*. 1. vyd. Ilustrace Jindra Čapek. Praha: Albatros, 2008, 109 s. ISBN 978-800-0021-768.
- MOURYC, František. *Hrajeme si, zpíváme: zpěvník lidových písní*. 1. vyd. Ilustrace Karel Benetka. Praha: Kvarta, 1993, 78 s. ISBN 80-855-7031-9.
- MOURYC, František a Raisa POSOVÁ. *Zpěvník lidových písní: [pro 1. až 4. ročník základní školy]*. Vyd. 1. Praha: Fortuna, 1992, 238 s. ISBN 80-852-9821-X.
- PAZOUR, Jiří. *Zpěvník Abraka dabraka*. 1. vyd. Praha: ARSCI, 2009, 1 zpěvník (92 s.). ISBN 978-80-86078-92-2.
- PETRŽELA, Zdeněk. *Veselé písničky: hry s písničkami pro děti od 5 do 9 let*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007, 165 s. ISBN 978-80-7367-328-4.
- RÁKOSNÍKOVÁ, Jiřina. *Studánko rubínko*. Vyd. 1. Ilustrace Jan Kudláček. Praha: Vyšehrad, 2009, 93 s. ISBN 978-80-7021-932-4.

- SKOUMAL, Petr. *Když tygr jede do Paříže: zpěvník Petra Skoumala*. 1. vyd. Ilustrace Helena Rosová. Praha: Mladá fronta, 2006, 1 zpěvník (67 s.). Sluníčko. ISBN 80-204-1346-4.
- STAŠEK, Čestmír. *ABC začínajícího sbormistra: receptář ve čtyřiceti bodech*. 1. vyd. Praha: Supraphon, 1981, 141 s. .
- STOJAN, Jaroslav. *Já jsem muzikant: obrázkový zpěvník 50 oblíbených lidových písní pro děti*. Ilustrace Lubomír Malaník. Přerov: Jasto, 1995, 53 s. ISBN 80-901-9322-6.
- STOJAN, Jaroslav. *Koledy, vánoční písně a ukolébavky*. 1. vyd. Přerov: JASTO, 1995. ISBN 901-932-1-8.
- STOJAN, Jaroslav. *Maličká su 1: [obrázkový zpěvník pro děti předškolního věku, jejich rodiče a paní učitelky]*. Vyd. 1. Přerov: JASTO, 1996. ISBN 80-901-9325-0.
- STOJAN, Jaroslav. *Maličká su 2: [obrázkový zpěvník pro děti předškolního věku, jejich rodiče a paní učitelky]*. Přerov: JASTO, 1997, 47 s. ISBN 80-860-8609-7.
- STOJAN, Jaroslav. *Maličká su 3: [obrázkový zpěvník pro děti předškolního věku, jejich rodiče a paní učitelky]*. Přerov: JASTO, 1997. ISBN 80-901932-7-7.
- SVĚRÁK, Zdeněk a Jaroslav UHLÍŘ. *Když je pěkné počasí*. 1. vyd. Ilustrace Vlasta Baránková. Praha: Fragment, 2011, 68 s. ISBN 978-802-5312-520.
- SVĚRÁK, Zdeněk a Jaroslav UHLÍŘ. *Když se zamiluje kůň: [písničky s notami a akordy pro děti i dospělé]*. 1. vyd. Ilustrace Vlasta Baránková. Praha: Fragment, 2004, 93 s. ISBN 80-720-0910-9.
- SVĚRÁK, Zdeněk a Jaroslav UHLÍŘ. *Mám v hlavě myš Lenku*. 1. vyd. Ilustrace Vlasta Baránková. Havlíčkův Brod: Fragment, 2006, 93 s. ISBN 80-253-0320-9.
- SVĚRÁK, Zdeněk a Jaroslav UHLÍŘ. *"Není nutno..."*. Praha: PRIMUS, 1994. ISBN 80-85625-37-7.
- SVĚRÁK, Zdeněk a Jaroslav UHLÍŘ. *Písničky o zvířatech*. 1. vyd. Ilustrace Vlasta Baránková. Praha: Fragment, 2013, 1 zpěvník (59 s.). Básničky, říkadla a písničky. ISBN 978-80-253-1458-6.
- ŠESTÁK, Zdeněk. *Písničky o zvířátkách*. 1. vyd. Praha: PANTON, 1977. ISBN 35-685-77.
- ŠIMANOVSKÝ, Zdeněk a Alena TICHÁ. *Lidové písničky a hry s nimi: [zpěvník pro děti od 3 let]*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007, 146 s. Nápady - hry - tvořivost. ISBN 978-80-7367-264-5.

ŠIMANOVSKÝ, Zdeněk, Alena TICHÁ a Věra BUREŠOVÁ. *Písničky a jejich dramtizace: [zpěvník pro děti předškolního a školního věku]*. Vyd. 1. Ilustrace Josef Paleček. Praha: Portál, 2000, 154 s. Nápady, hry, tvořivost. ISBN 80-717-8477-X.

Zpěvníky bez autorů

Lidové písně a Vánoční koledy: Upravila Věra Krčálová. 1. vyd. Brno: MC nakladatelství, 2007, 95 s.

Moje písničky. Vyd. 2. Ilustrace Helena Zmatlíková. Praha: Artur, 2007, 69 s.
ISBN 978-80-86216-90-4.

Písnička I: [Zpěvník pro I. stupeň základní školy]. Praha: Ottovo nakladatelství v divizi Cesty, 1999, 232 s. ISBN 80-718-1303-6.

Písničky z pohádek a dětských filmů 1. díl: Představuje Ondřej Suchý. 1. vyd. Cheb: G + W spol. s.r.o., 1997.

Písničky z pohádek a dětských filmů 2. díl: Představuje Ondřej Suchý. 1. vyd. Cheb: G + W spol. s.r.o., 1998.

Velký zpěvník lidových písniček. 1. vyd. Ilustrace Josef Lada. Praha: Fragment, 2009, 93 s. Josef Lada dětem. ISBN 978-80-253-0806-6.

Zlatá kniha písniček: 100 nejkrásnějších lidových písniček s notovým zápisem. Ilustrace Petra Řezníčková. Praha: XYZ, 2011, 1 zpěvník (208 s.). ISBN 978-80-7388-593-9.

Zpěvník Tancovala žížala; hudební úprava Radim Linhart a Ivan Umáčený. 1. vyd. Praha: Albatros, 2003. ISBN 80-000-1142-5.

Učebnice a metodické příručky

BUDÍK, Jan. *Hudební výchova pro 1. ročník základní školy, Metodická příručka pro učitele*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984. Metodické příručky pro základní školu.

BUDÍK, Jan. *Hudební výchova 2: pro druhý ročník základní (obecné) školy*. Vyd. 1. Ilustrace Ota Janeček. Praha: Fortuna, 1994, 110 s. ISBN 80-716-8173-3.

BUDÍK, Jan. *Hudební výchova 3: pro třetí ročník základní (obecné) školy*. Vyd. 4., ve Fortuně 1. Ilustrace Ota Janeček. Praha: Fortuna, 1995, 125 s. ISBN 80-716-8203-9.

BUDÍK, Jan. *Hudební výchova 4: pro čtvrtý ročník základní (obecné) školy*. Vyd. v ČR 4., přeprac., ve Fortuně 1. Ilustrace Karel Franta. Praha: Fortuna, 1996, 158 s.
ISBN 80-716-8298-5.

- DANIEL, Ladislav, Ilustr. Josef PALEČEK, Fotogr. Josef HOUDEK a graf. úprava Karel ŠEJNA. *Kukačka: hudební výchova pro 1. ročník základní školy*. 2. vyd. Praha: Panton, 1996. ISBN 80-703-9199-5.
- DANIEL, Ladislav. *Metodická příručka k učebnici hudební výchovy Kukačka pro učitele 1. ročníku základní školy*. 1. vyd. Praha: Panton, 1994, 59 s. ISBN 80-703-9200-2.
- JAGLOVÁ, Jindřiška. *Hudební výchova 2: učebnice pro 2. ročník základní školy*. 1. vyd. Ilustrace Květoslava Marklová. Brno: Nová škola, 1998, 64 s. ISBN 80-856-0766-2.
- JAGLOVÁ, Jindřiška. *Hudební výchova pro 1. ročník: metodický průvodce, zpěvník*. 2., upr. vyd. Brno: Nová škola, 1998, 48 s. ISBN 80-856-0764-6.
- JAGLOVÁ, Jindřiška. *Metodický průvodce učebnicí Hudební výchova 2 pro 2. ročník základní školy*. 1. vyd. Brno: Nová škola, 1998, 40 s. ISBN 80-856-0767-0.
- JAGLOVÁ, Jindřiška. *Začínáme s hudební výchovou - 1. ročník: pracovní listy*. 2., upr. vyd. Brno: Nová škola, c1998, 11 l. ISBN 80-856-0765-4.
- KNOPOVÁ, Blanka a Jaroslav KOUTSKÝ. *AHOJ, PÍSNIČKO!*. 1. vyd. Praha: PANSOFIA, 1997. ISBN 80-85804-90-3.
- KNOPOVÁ, Blanka a Jaroslav KOUTSKÝ. *Písničko, pojďme si hrát!*. 1. vyd. Praha: ALBRA, 2002. ISBN 80-86490-53-X.
- KNOPOVÁ, Blanka a Jaroslav KOUTSKÝ. *AHOJ, PÍSNIČKO!: Metodické poznámky pro učitele*. 1. vyd. Praha: PANSOFIA, 1997. ISBN 80-85804-93-X.
- LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební výchova pro 1. ročník základní školy*. 1. vyd. Ilustrace Gabriel Filčík. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1998, 95 s. ISBN 80-723-5028-5.
- LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova pro 2. ročník základní školy*. 1. vyd. Ilustrace Jana Laudová. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1998, 103 s. ISBN 80-723-5009-9.
- LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova pro 3. ročník základní školy*. 1. vyd. Ilustrace Jana Laudová. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1998, 111 s. ISBN 80-723-5027-7.
- LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK. *Hudební výchova pro 4. ročník základní školy*. 1. vyd. Ilustrace Jana Laudová. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1998, 103 s. ISBN 80-723-5045-5.
- LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební výchova pro 5. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1998, 135 s. ISBN 80-723-5050-1.

- LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební výchova pro 1. stupeň základní školy: klavírní doprovody k písním v učebnicích pro 1. - 5. ročník ZŠ*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2007, 159 s. ISBN 978-80-7235-358-3.
- LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební výchova pro 1. stupeň základní školy: metodický průvodce*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2007, 103 s. ISBN 978-80-7235-345-3.
- LIŠKOVÁ, Marie. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 1. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN, 1998, 77 s. ISBN 80-723-5047-1.
- LIŠKOVÁ, Marie. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 2. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN, 1999, 80 s. ISBN 80-723-5065-X.
- LIŠKOVÁ, Marie. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 3. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1999, 88 s. ISBN 80-723-5092-7.
- LIŠKOVÁ, Marie. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 4. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2000, 87 s. ISBN 80-723-5113-3.
- LIŠKOVÁ, Marie. *Metodická příručka k učebnici Hudební výchova pro 5. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2000, 88 s. ISBN 80-723-5127-3.
- OLIVA, Miloslav. *Hudební výchova v 1. ročníku ZŠ: pracovní učebnice*. Hradešín: Zelený svět, 1997, 48 s. ISBN 80-902-3890-4.
- OLIVA, Miloslav. *Hudební výchova v 1. ročníku ZŠ: metodická příručka*. Hradešín: Zelený svět, 1997, 47 s. ISBN 80-902-3891-2.
- RAJMON, Radko. *Hudební výchova 5: pro pátý ročník základní (obecné) školy*. Vyd. 4., ve Fortuně 1. Ilustrace Jiří Trnka. Praha: Fortuna, 1996, 189 s. ISBN 80-716-8288-8.

Ostatní literatura

- BLÁHOVÁ, Eliška. *Verše a říkadla pro rytmický výcvik dětí*. Praha: Státní úřad pro tělesnou výchovu a sport v Praze, 1949.
- CMÍRAL, Adolf. *Podrobné osnovy vyučování zpěvu na školách všech kategorií*. Praha: Hudební Budeč, 1917.
- CRHA, Bedřich, Ladislav FUČÍK a Zdeněk MAREK. *Základy hudební výchovy: pro posluchače studia učitelství 1. stupně základní školy*. Brno: Masarykova univerzita, 1991, 184. s. ISBN 80-210-0246-8.

- ČÁDA, F. Vývoj dětské schopnosti hudební. Hudební sborník II, 1914.
- D'ANDREA, Floriana. *Rozvíjíme hudební vnímání a vyjadřování: hry a cvičení pro děti od 5 do 10 let*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998, 84 s. ISBN 80-717-8232-7.
- DANIEL, Ladislav. *Metodika hudební výchovy*. 2. vyd. Ostrava: Montanex, 1992, 105 s. ISBN 80-853-0098-2.
- DANIEL, Ladislav. *Zazpívejme si z not*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1963.
- DUZBABA, Oldřich. *Hudební výchova: pro studium učitelství 1. - 4. roč. ZŠ (1. semestr) Část 1*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980.
- DUZBABA, Oldřich. *Hudební výchova: pro studium učitelství 1. - 4. roč. ZŠ (2. semestr) Část 2*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980.
- GREGOR, Vladimír a Tibor SEDLICKÝ. *Dějiny hudební výchovy v českých zemích a na Slovensku*. 2., doplněné vyd. Praha: Editio Supraphon, 1990, 282 s. ISBN 80-705-8131-X.
- HUSLER, Frederick a Yvonne RODD-MARLING. *Zpěv: vrozené fyzické vlastnosti hlasového orgánu : návod k rozvinutí zpěvního hlasu*. 1. vyd. Ilustrace Frederick Husler. Ostrava: F-Print, 1995, 135 s. ISBN 80-901-8830-3.
- JENČKOVÁ, Eva. *Hudba v současné škole: VI. Hudba a pohyb - 1. díl*. Hradec Králové: Jaroslav Jenček - Orlice, 1998, 55 s.
- KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2002, 76 s. ISBN 80-729-0080-3.
- LÝSEK, František. *Vox liberorum: dětský hlas, výzkum jeho znaků a vývoje*. Vyd. 1. Brno: Blok, 1976, 126 s.
- LÝSEK, František. *Život s dětským zpěvem*. 2. upr. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, 196 s. ISBN 80-244-0859-7.
- MIŠURCOVÁ, Věra. *Hry se zpěvem: pro mateřské školy*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958, 83 s. Na pomoc učitelům a vychovatelům.
- MOUREAU, Michel. *K hudbě přirozenou cestou: využití Martenotovy metody při rozvoji dětské hudebnosti*. 1. vyd. Překlad Jaroslava Modrochová, Jan Kudláček. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1995, 39 s. ISBN 80-706-8092-X.
- OBEŠLOVÁ, Miluše. *Hlasová výchova 6-9letých dětí na základní škole*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005, 149 s. ISBN 80-704-1439-1.
- PECHÁČEK, Stanislav a Hana VÁŇOVÁ. *Praktické úkoly z didaktiky hudební výchovy pro 1. stupeň ZŠ*. 2. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2001, 282 s. ISBN 80-246-0365-9.

- RUMER, M. A. *Metodika zpěvu ve škole*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1953, 263 s.
- ŘÍHA, Josef. *Sborový zpěv v hodinách hudební výchovy*. 1. vyd. Praha: Supraphon, 1979, 79 s. Comenium musicum, sv. 15.
- SEDLÁK, František a Rudolf SIEBR. *Didaktika hudební výchovy I*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985.
- SEDLÁK, František. *Hudební vývoj dítěte: analytická studie*. 1. vyd. Praha: Supraphon, 1974, 196 s. Comenium musicum, sv. 12.
- SEDLÁK, František. *Naučíme zpívat všechny děti?*. 1. vyd. Praha: Supraphon, 1967, 134 s. Comenium musicum, 1.
- SEDLÁK, František. *Nové cesty hudební výchovy na základní škole*. Vyd. 1. V Praze: Státní pedagogické nakladatelství, 1977, 280 s. Na pomoc učitelé.
- SLAVÍKOVÁ, Marie. *Psychologické aspekty hlasové výchovy žáků základní školy*. 1. vyd. V Plzni: Západočeská univerzita v Plzni, 2003, 105 s. ISBN 80-704-3261-6.
- ŠIMANOVSKÝ, Zdeněk. *Hry s hudbou a techniky muzikoterapie ve výchově, sociální práci a klinické praxi*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998, 246 s. ISBN 80-717-8264-5.
- TICHÁ, Alena. *Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 148 s. ISBN 80-717-8916-X.
- TICHÁ, Alena. *Vokální činnosti jako prostředek rozvoje hudebnosti a zpěvnosti žáků*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2007, 110 s. ISBN 978-80-7290-318-4.
- VÁŇOVÁ, Hana. *Pěvecká tvořivost na základní škole*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984.
- VÁŇOVÁ, Hana a Jiří SKOPAL. *Metodologie a logika výzkumu v hudební pedagogice*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2002, 196 s. ISBN 80-246-0435-3.
- Hudební výchova: časopis pro hudební a obecně estetickou výchovu školní a mimoškolní*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2014. ISSN 1210-3683.

Elektronické zdroje

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (se změnami k 1. 9. 2010). Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007, 126 s. Dostupné z:

<http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf>.

SEZNAM OBRÁZKŮ

<i>Obrázek 1: Součásti hodiny Hv.....</i>	<i>47</i>
---	-----------

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Užití hlasových cvičení.....46

Tabulka 2: Prostor udělený učiteli jednotlivým složkám Hv v hodině48

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Učení hudební výchovy	42
Graf 2: Oblíbenost zpěvu	43
Graf 3: Příčiny neoblíbenosti zpěvu.....	43
Graf 4: Počet osvojených písní.....	44
Graf 5: Dvojhlasý a jednohlasý zpěv.....	44
Graf 6: Provádění rozezpívání.....	45
Graf 7: Procentuální zastoupení hudebně-výchovných činností v hodině.....	47
Graf 8: Procentuální vyjádření využívání učebnic.....	51

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Seznam článků z časopisu Hudební výchova pojednávajících o problematice dětského zpěvu

Příloha č. 2: Dotazník pro učitele Hv na 1. stupni ZŠ k problematice dětského zpěvu (výzkumný list)

Příloha č. 1: Seznam článků z časopisu Hudební výchova k problematice dětského zpěvu

- BARANOVÁ, Eva. Artikulační cvičení hrou. *Hudební výchova*. 2002, roč. 10, č. 2, s. 32-33. ISSN 1210-3683.
- BARANOVÁ, Eva. Dechová cvičení hrou. *Hudební výchova*. 2001, roč. 9, č. 4, s. 67-68. ISSN 1210-3683.
- BARANOVÁ, Eva. Motivace hlasových cvičení. *Hudební výchova*. 2002, roč. 10, č. 1, s. 12-13. ISSN 1210-3683.
- BARANOVÁ, Eva. Motivace v hodinách hudební výchovy s převahou osvojování písně. *Hudební výchova*. 2003, roč. 11, č. 3, s. 49. ISSN 1210-3683.
- DANIEL, Ladislav. Celá škola zpívá. *Hudební výchova*. 2011, roč. 19, č. 2, s. 28. ISSN 1210-3683.
- DANIEL, Ladislav. Co s nezpěváky?. *Hudební výchova*. 2007, roč. 15, č. 1, s. 8-9. ISSN 1210-3683.
- FRYŠČÁK, Josef. Zpěvní hlas dítěte - možnosti a cesty jeho rozvoje. *Hudební výchova*. 2004, roč. 12, č. 3, s. 39-40. ISSN 1210-3683.
- KOŠALOVÁ, Klaudia. Nejnovšie poznatky muzikoterapeutického diania. *Hudební výchova*. 2010, roč. 18, č. 4, s. 69. ISSN 1210-3683.
- KOVERDYNSKÝ, Luděk. Terapie zpěvem. *Hudební výchova*. 2009, roč. 17, č. 2, s. 32. ISSN 1210-3683.
- KRIŠTOFOVÁ SEJÁKOVÁ, Barbora. Hudební paměť v jednotlivých fázích práce na skladbě. *Hudební výchova*. 2008, roč. 16, č. 1, s. 9-11. ISSN 1210-3683.
- OBEŠLOVÁ, Miluše. Hlasová výchova na 1. stupni ZŠ a RVP pro základní vzdělávání. *Hudební výchova*. 2007, roč. 15, č. 2, s. 24-25. ISSN 1210-3683.
- OBEŠLOVÁ, Miluše. Zlepšíme zpěv na základních školách?. *Hudební výchova*. 2000, roč. 8, č. 2, s. 24. ISSN 1210-3683.
- PECHÁČEK, Stanislav. Tradice a současnost výuky intonace v českých zemích. *Hudební výchova*. 2007, roč. 15, č. 4, s. 55-57. ISSN 1210-3683.
- SLAVÍK, Petr. O hudební výchově kolem nás. *Hudební výchova*. 2010, roč. 18, č. 2, s. 30-31. ISSN 1210-3683.
- SLAVÍKOVÁ, Marie. Hlasová cvičení tradičně i netradičně. *Hudební výchova*. 2008, roč. 16, č. 1, s. 8. ISSN 1210-3683.

- SLAVÍKOVÁ, Marie. Hry s hlasem a pohybem. *Hudební výchova*. 2004, roč. 12, č. 2, s. 25-26. ISSN 1210-3683.
- SOUKUPOVÁ, Radka. Současné pojetí a řešení nezpěvnosti na 1. stupni ZŠ (z diplomové práce). *Hudební výchova*. 2007, roč. 15, č. 4, s. 61-63. ISSN 1210-3683.
- TICHÁ, Alena. Dětský hlas a faktory ovlivňující jeho vývoj. *Hudební výchova*. 2007, roč. 15, č. 1, s. 4-5. ISSN 1210-3683.
- TICHÁ, Alena. Hlasová výchova inspirovaná jarem: I. Díl – držení těla. *Hudební výchova*. 2007, roč. 15, č. 2, s. 25-27. ISSN 1210-3683.
- TICHÁ, Alena. Hlasová výchova inspirovaná podzimem: II. Díl – dech. *Hudební výchova*. 2007, roč. 15, č. 3, s. 42-43. ISSN 1210-3683.
- TICHÁ, Alena. Hlasová výchova inspirovaná zimou: III. Díl – dech a fonace. *Hudební výchova*. 2007, roč. 15, č. 4, s. 59-61. ISSN 1210-3683.
- TICHÁ, Alena. Hlasová výchova inspirovaná létem: IV. díl – hlavová rezonance a artikulace. *Hudební výchova*. 2008, roč. 16, č. 2, s. 26. ISSN 1210-3683.
- TICHÁ, Alena. Nedostatky v čisté intonaci zapříčiněné chybnou pěveckou technikou a jejich odstraňování (1). *Hudební výchova*. 2004, roč. 12, č. 1, s. 4-6. ISSN 1210-3683.
- TICHÁ, Alena. Nedostatky v čisté intonaci zapříčiněné chybnou pěveckou technikou a jejich odstraňování (2). *Hudební výchova*. 2004, roč. 12, č. 2, s. 24-25. ISSN 1210-3683.
- TICHÁ, Alena. Práce s dětmi hudebně a pěvecky zaostávajícími (1). *Hudební výchova*. 2003, roč. 11, č. 3, s. 36-39. ISSN 1210-3683.
- TICHÁ, Alena. Práce s dětmi hudebně a pěvecky zaostávajícími (2). *Hudební výchova*. 2003, roč. 11, č. 4, s. 57-58. ISSN 1210-3683.
- TICHÁ, Alena. Pro pocit klidného bezpečí. *Hudební výchova*. 2012, roč. 20, č. 2, s. 26. ISSN 1210-3683.
- VACHUDOVÁ, Eva. Diagnostika hudebnosti žáků základní školy: Komparace auditivní a audiovizuální verze testů. *Hudební výchova*. 2010, roč. 18, č. 3, s. 40-42. ISSN 1210-3683.
- VACHUDOVÁ, Eva. Testování hudebních schopností online na internetu. *Hudební výchova*. 2011, roč. 19, č. 2, s. 23-24. ISSN 1210-3683.
- VÁŇOVÁ, Hana. Mami, já zpívám ve škole operu! *Hudební výchova*. 2013, roč. 21, č. 1, s. 8. ISSN 1210-3683.
- ZENKL, Luděk. Učíme zpívat podle not (1). *Hudební výchova*. 2004, roč. 12, č. 1, s. 2-4. ISSN 1210-3683.
- ZENKL, Luděk. Učíme zpívat podle not (2). *Hudební výchova*. 2004, roč. 12, č. 2, s. 22-23. ISSN 1210-3683.

ZENKL, Luděk. Učíme zpívat podle not (3). *Hudební výchova*. 2004, roč. 12, č. 3, s. 41-42. ISSN 1210-3683.

Příloha č. 2: Dotazník pro učitele Hv na 1. stupni ZŠ k problematice dětského zpěvu

Prosím o vyplnění tohoto anonymního dotazníku pro potřeby mé diplomové práce. Dotazník je zaměřen na vyučování hudební výchova na 1. stupni ZŠ. Budu velice ráda, pokud si najdete čas a pomůžete mi touto cestou. Děkuji Vám. Jana Šulcová, studentka oboru učitelství pro 1. stupeň ZŠ, ZČU

1. část – zkušenosti učitelů s hlasovou výchovou

Otázka č. 1: Učíte rád/a hudební výchovu?

ano ne občas jiné

Otázka č. 2: Zpívají děti ve Vaší třídě rády?

spíše ano ano spíše ne ne

Otázka č. 3: Pokud děti nezpívají rády, čím myslíte, že je to způsobeno?

Otázka č. 4: Co by mohlo napomoci tomu, aby děti rády zpívaly?

Otázka č. 5: Kolik nových písní si děti průměrně osvojí za jedno čtvrtletí v průběhu školního roku?

Otázka č. 6: Zpíváte s dětmi jednohlasně i vícehlasně?

pouze jednohlasně dvojhlasně jen výjimečně zpíváme dvojhlasně i jednohlasně

Otázka č. 7: Uveďte, prosím, kterou dvojhlasou píseň (písně) zvládly děti v tomto školním roce na dobré úrovni.

Otázka č. 8: Provádíte s žáky před vokálními činnostmi rozezpívání?

Pravidelně občas zřídka nikdy

Otázka č. 9: Zaškrtněte, prosím, hlasová cvičení, která uplatňujete nejčastěji v hodinách Hv.

- cvičení třítónová
- cvičení pětítónová
- akordické rozklady
- zpěv legato (vázané vokály – dvě noty na jednu slabiku apod.)

- brumendo
- zpěv napodobováním hlasů zvířat (mňau, hafy haf, me-e, be-e, bzum, vrr, ku-ku, aj.)
- interjekce (juchání, výskání, houkání sirény, indiánský pokřik, aj.)
- artikulační cviky na procvičení mimických svalů
- hry s hlasem (uved'te konkrétně do možnosti jiné)
- jiné

Otázka č. 10: Provádíte s žáky dechová cvičení? Uved'te, prosím, stručně, jakým způsobem.

Otázka č. 11: Uved'te, kolik procent výukového času věnujete průměrně jednotlivým hudebně-výchovným činnostem v jedné vyučovací hodině. (vokální činnosti - VČ, instrumentální činnosti - IČ, hudebně pohybové činnosti - HPCČ, poslechové činnosti – PČ)
Příklad: VČ 30%, IČ 15%, HPCČ 40%, PČ 15%, (nebo 30%, 15%, 40%, 30%)

Otázka č. 12: Uved'te, prosím, kolik minut procvičování věnujete v průměru následujícím složkám Hv: RYTMICKÁ VÝCHOVA, (průpravná rytmická cvičení, hra rytmických doprovodů, apod.); HUDEBNĚ-SLUCHOVÁ VÝCHOVA (diferenciace základních vlastností tónů, druhy zvuků, rozvoj citlivosti vnímání, apod.); VOKÁLNĚ-INTONAČNÍ VÝCVIK (užití opěrných písní, průpravná intonační cvičení podle sluchu i podle not, prvky intonačního nácviku písní, apod.)
(Příklad: R 3 min., H 5 min, V 3 min.)

Otázka č. 13: Zkuste, prosím, vyjádřit, co Vám nejvíce chybí pro uspokojivou a efektivní práci v hodinách Hv.

Otázka č. 14: Co by Vaší práci pomohlo?

2. část – literatura

Otázka č. 1: Označte, prosím, knihy, které využíváte pro výuku Hv, nebo ty, s nimiž jste se blíže seznámil/a.

- Didaktika hudební výchovy 1 (Sedlák F.)
- Hlasová výchova 6 - 9 letých dětí na základní škole (Obešlová M.)
- Hry se zpěvem (Mišurcová V.)
- Hry s hudbou a techniky muzikoterapie (Šimanovský Z.)

- Hudba v současné škole (Jenčková E.)
- Hudební výchova pro studium učitelství 1. - 4. ročník ZŠ, 1. semestr (Duzbaba O.)
- Hudební výchova pro studium učitelství 1. - 4. ročník ZŠ, 2. semestr (Duzbaba O.)
- Hudební vývoj dítěte (Sedlák F.)
- Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku (Kodejška M.)
- K hudbě přirozenou cestou (Moureau M.)
- Metodika hudební výchovy (Daniel L.)
- Metodika zpěvu ve škole (Rumer)
- Naučíme zpívat všechny děti? (Sedlák F.)
- Nové cesty hudební výchovy (Sedlák F. a kolektiv)
- Pěvecká tvořivost na základní škole (Váňová H.)
- Praktické úkoly z didaktiky hudební výchovy pro 1. stupeň ZŠ (Pecháček, Váňová)
- Psychologické aspekty hlasové výchovy žáků ZŠ (Slavíková M.)
- Verše a říkadla pro rytmický výcvik dětí (Bláhová)
- Rozvíjíme hudební vnímání a vyjadřování (D'Andrea)
- Sborový zpěv v hodinách hudební výchovy (Říha)
- Učíme děti zpívat (Tichá A.)
- Vokální činnosti jako prostředek rozvoje hudebnosti a zpěvnosti žáků (Tichá A.)
- Vox liberorum (Lýsek F.)
- Zazpívejme si z not (Daniel L.)
- Základy hudební výchovy pro posluchače studia učitelství I. stupně ZŠ (Crha, Fučík, Marek)
- Zpěv (Husler, Rodová – Marlingová)
- Žádnou z těchto knih jsem pro výuku nikdy nepoužil/a., ani jsem ji hlouběji nestudoval/a.

3. část – učebnice

Otázka č. 1: Se kterými z následujících učebnic pro vyučování Hv pracujete? (Nebo jste pracoval/a?)

- Ahoj, písničko!, Písničko, pojďme si hrát! (Knopová, Koutský) PANSOFIA
- Hudební výchova (Jaglová) NOVÁ ŠKOLA, s.r.o.
- Hudební výchova pro 1. - 5. ročník (Lišková, Hurník) SPN, a.s.

- Hudební výchova pro 1. - 5. ročník základní školy (Budík, Rajmon) SPN
- Hudební výchova v 1. - 5. ročníku ZŠ (Oliva) ZELENÝ SVĚT
- Kukačka, Pěnička, Skřivánek, Sedmihlásek, Slavík (Daniel) PANTON
- jiné

Otázka č. 2: Jste s učebnicemi, které využíváte spokojen/a? Chybí Vám v nich něco?

4. část – zpěvníky

Otázka č. 1: Používáte některé z uvedených zpěvníků v hodinách HV?

- Děti, písnička letí (Kratochvíl) Agentura KRIGL
- Hrajeme si, zpíváme (Mouryc) KVARTA
- Já jsem muzikant (Stojan) JASTO
- Já, písnička (Jánský) MUSIC CHEB
- Když tygr jede do Paříže (Skoumal) Mladá fronta
- Když je pěkné počasí (Svěrák, Uhlíř)
- Když se zamiluje kůň (Svěrák, Uhlíř) Fragment
- Koledy, vánoční písně a ukolébavky (Stojan) JASTO
- Lidové písně a Vánoční koledy (Krčálová) MC nakladatelství
- Lidové písničky a hry s nimi (Šimanovský, Tichá)
- Lidové písničky a koledy (Beránková) Portál
- Maličká su 1, 2, 3 (Stojan) JASTO
- Mám v hlavě myš Lenku (Uhlíř, Svěrák) Fragment
- Moje písničky, nakladatelství Artur
- Není nutno (Uhlíř, Svěrák) PRIMUS
- Velký zpěvník lidových písniček, nakladatelství FRAGMENT
- Písnička I. (Svobodová, Polívka) CESTY s.r.o.
- Písničky a jejich dramatizace (Šimanovský, Tichá, Burešová) Portál
- Písničky o zvířatech (Svěrák, Uhlíř) Fragment
- Písničky o zvířátkách (Král) Computer press
- Písničky pro děti (Král) Computer Press
- Písničky z pohádek a dětských filmů 1, 2, 3, 4 (Suchý) G+W
- Studánko rubínko (Rákosníková) Vyšehrad

- Špalíček lidových písní (Krček) Albatros
- Vánoce (Jurkovič) MUZIKSERVIS
- Veselé písničky (Petržela) PORTÁL
- Zlatá kniha písniček, XYZ
- Zpěvník ABRAKA DABRAKA
- Zpěvník lidových písní (Mouryc, Posová) Fortuna
- Zpěvník Tancovala žížala, Albatros
- Zpívejme si, zpívejme 1, 2, 3 (Horáčková) Přikrylová Milada Plus
- jiné